www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article /Araştırma Makalesi

Chronotope in Michel Butor's La Modification: A Bakhtinian Reading within the French New Novel Tradition

Michel Butor'un La Modification Adlı Eserinde Kronotop: Fransız Yeni Roman Geleneği Bağlamında Bakhtinci Bir Okuma

Şerefnur Atik[*] - Halit Karatay[**] - Kadir Vefa Tezel[***]

Abstract: Postmodern narratives differ from traditional realist novels in their treatment of chronology, character, time, and space. One important phase in the development of these new narrative forms was the French New Novel Movement, which gained prominence in France during the 1950s. Michel Butor occupies a distinctive place within this movement through his treatment of time, space, memory, and perspective in *La Modification*. This study examines the novel through Mikhail Bakhtin's concept of the chronotope and aims to identify the chronotopes of the road, exchange, provincial town, and threshold through textual evidence. This qualitative study uses document analysis. Three experts examined *La Modification*, identified relevant passages representing the four chronotopes, and interpreted these passages in relation to the theoretical framework adopted. The road chronotope is central to the structure of the novel. During his train journey from Paris to Rome, Léon Delmont moves between what he observes in the present and his memories, expectations, and decisions. The exchange chronotope appears when Delmont thinks about the book he intends to write, bringing fiction and the reader's world into contact. Rome serves as the provincial town chronotope and is associated with Delmont's memories, expectations, desire, freedom, and renewal. The threshold chronotope appears in Delmont's moments of crisis, hesitation, and transformation as he confronts competing choices. The study shows that chronotope helps to explain Butor's layered narrative structure in *La Modification*. It also helps

[*] Assoc. Prof. Dr., İstanbul Gelişim University, Faculty of Human Science, Turkish Literature Department
Doç. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCİD https://orcid.org/0000-0003-0319-6662
serefnuratik12@gmail.com
[**] Corresponding Author: Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal University, Faculty of Education, Department of Teaching Turkish
Sorumlu Yazar: Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
ORCİD https://orcid.org/0000-0003-1820-0361
halitkaratay@gmail.com
[***] Assoc. Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal University, Faculty of Education, Department of Teaching Turkish
Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
ORCİD https://orcid.org/0000-0002-2636-1221
vefa2000@gmail.com

Cite as/ Atıf: Atik, Ş. & Karatay, H.& Tezel, K. V. (2026). Chronotope in Michel Butor's La Modification: A Bakhtinian reading within the French new novel tradition / Michel Butor'un La Modification adlı eserinde kronotop: Fransız yeni roman geleneği bağlamında Bakhtinci bir okuma. *Turkish Studies - Language and Literature*, *21*(Ö1), 1473-1515. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer], Ankara Bilim University Publications. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.89349
Received/Geliş: 13 January/Ocak 2026
Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026
Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026
Checked by plagiarism software

readers understand how time, space, movement, memory, and decisions contribute to meaning in works belonging to the New Novel tradition.

Keywords: Chronotope, New Novel Movement, Carnival, Dostoyevsky, Time, Space

Öz: Postmodern anlatılar; kronolojiyi, karakteri, zamanı ve mekânı ele alış biçimleri bakımından geleneksel gerçekçi romanlardan ayrılır. Bu yeni anlatı biçimlerinin gelişimindeki önemli aşamalardan biri, 1950'lerde Fransa'da öne çıkan Fransız Yeni Roman Hareketi'dir. Michel Butor; zaman, mekân, bellek ve bakış açısını ele alış biçimiyle bu hareket içinde özgün bir yere sahiptir. Bu çalışma, romanı Mihail Bakhtin'in kronotop kavramı aracılığıyla incelemekte ve yol, değişim, taşra kasabası ve eşik kronotoplarını metinsel kanıtlara dayanarak belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu nitel çalışmada doküman analizi kullanılmıştır. Üç uzman *La Modification*'ı incelemiş, dört kronotopu temsil eden ilgili bölümleri belirlemiş ve bu bölümleri benimsenen kuramsal çerçeve doğrultusunda yorumlamıştır. Yol kronotopu, romanın yapısında merkezî bir konuma sahiptir. Romanın ana karakteri Léon Delmont, Paris'ten Roma'ya yaptığı tren yolculuğu sırasında içinde bulunduğu anda gözlemledikleri ile anıları, beklentileri ve kararları arasında gidip gelir. Değişim kronotopu, Delmont'un yazmayı tasarladığı kitabı düşündüğü ve böylece kurmaca ile okurun dünyasını karşı karşıya getirdiği sırada ortaya çıkar. Roma, taşra kasabası kronotopu işlevi görür ve Delmont'un anıları, beklentileri, arzusu, özgürlük ve yenilenme düşüncesiyle ilişkilendirilir. Eşik kronotopu ise Delmont'un birbiriyle çatışan seçeneklerle yüzleştiği kriz, tereddüt ve dönüşüm anlarında ortaya çıkar. Çalışma, kronotopun Butor'un *La Modification*'daki katmanlı anlatı yapısını açıklamaya yardımcı olduğunu göstermektedir. Kronotop ayrıca zamanın, mekânın, hareketin, belleğin ve kararların Yeni Roman geleneğine ait eserlerde anlamın oluşumuna nasıl katkıda bulunduğunu okurların kavramasına yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kronotop, Yeni Roman Akımı, Karnaval, Dostoyevski, Zaman, Mekân

Structured Abstract:

Postmodernist fiction marks a decisive shift from the conventions of the traditional realist novel by challenging linear chronology, stable characterization, and singular narrative authority. This transformation emerged through a broader intellectual and literary trajectory shaped by Dostoevsky's poetics, Einstein's theory of relativity, modernist experimentation, and eventually the French New Novel Movement (NNM), which became prominent in the 1950s. Within this movement, Michel Butor occupies a distinctive position because of his experimental narrative techniques and his reconfiguration of narrative time, space, and perspective. Among Butor's works, La Modification (1957) stands as one of the most influential examples of the NNM, presenting a layered narrative world in which memory, movement, and perception intersect. The novel departs from conventional storytelling through fragmented temporality, multilayered narration, and open-ended meaning construction, inviting readers to reconstruct coherence through reflection and interpretation. This study examines La Modification through the analytical lens of Mikhail Bakhtin's concept of chronotope in order to explore how temporal and spatial relations shape narrative meaning.

Chronotope, broadly understood as the fusion of time and space in narrative, occupies a central position in Bakhtinian literary theory. Although Bakhtin never offered a concise or fixed definition of the term, he emphasized its role as the organizing center of narrative events where temporal and spatial dimensions become inseparable and meaningful. Rather than functioning merely as background, time and space actively organize relationships, shape narrative movement, and influence interpretation. Bakhtin identifies recurrent chronotopes such as the road, provincial town, threshold, and encounter, each making human experience narratively visible through specific temporal-spatial arrangements. Despite criticism concerning its conceptual ambiguity, chronotope remains a productive analytical framework because of its flexibility in explaining how narratives organize experience and meaning.

The present study aims to identify and analyze the chronotopes of the road, exchange, provincial town, and threshold in La Modification and to demonstrate how these structures illuminate Michel Butor's narrative design within the French New Novel tradition. At the same time, the study seeks to clarify the interpretive potential of chronotope by illustrating how readers may recognize such structures in narratives characterized by layered temporality, shifting perspectives, and interpretive openness.

Methodologically, the study adopts a qualitative design and employs document analysis. The primary document examined is Butor's La Modification, analyzed through close reading informed by Bakhtinian theory. Narrative moments exemplifying selected chronotopes were identified and interpreted to explain how temporal and spatial dimensions shape meaning within the fictional universe and how chronotopic structures guide the representation of memory, movement, and decision-making.

The findings indicate that the road chronotope constitutes the dominant organizational principle of the novel. The train journey from Paris to Rome establishes the fictional present while simultaneously functioning as a symbolic space of memory, confrontation, hesitation, and transformation. During this journey, Léon Delmont moves continuously between remembered experiences, present observations, and imagined futures, producing overlapping temporal layers that destabilize conventional chronology. Rather than serving merely as a route, the train becomes a chronotopic space in which inner reflection and external movement unfold simultaneously. The compartment and surrounding landscape create moments where mobility, memory, and perception intersect, allowing Delmont to revisit past encounters involving his wife Henriette and his lover Cécile while reconsidering the future direction of his life. The road, therefore, functions both literally and metaphorically, representing geographical movement as well as emotional uncertainty and psychological self-confrontation.

A second chronotopic structure identified in the study is termed the exchange chronotope. Although Bakhtin does not explicitly classify exchange as a separate chronotope type, his discussion of reciprocal interaction between fictional and real worlds provides the conceptual basis for this interpretation. In La Modification, this becomes especially visible near the conclusion of the narrative, where Delmont imagines writing a future book whose form resembles the novel being read. This self-reflexive moment creates an interaction between fiction and the act of reading itself, producing an overlap between the protagonist's imagined authorship and the reader's interpretive experience. Fiction and reality thus enter a symbolic exchange that anticipates metafictional strategies later associated with postmodern writing.

The provincial town chronotope emerges through Delmont's recollections and expectations concerning Rome. Although Bakhtin originally described provincial space as temporally repetitive or stagnant, Rome in La Modification acquires emotional, historical, and symbolic significance associated with freedom, desire, vitality, and imagined renewal. Through detailed descriptions of monuments, streets, and historical sites, the city becomes more than a narrative setting; it reflects Delmont's aspirations and emotional investments while simultaneously exposing the instability of those expectations. Rome, therefore, functions as an important chronotopic center where memory, anticipation, and imagined possibility converge.

Equally significant is the threshold chronotope, which appears in moments of hesitation, crisis, and emotional uncertainty. Throughout the narrative, Delmont remains suspended between competing possibilities, particularly regarding his relationship with Cécile and his responsibilities toward his wife and children. Although he appears prepared to reshape his life, the narrative repeatedly defers resolution and foregrounds hesitation rather than certainty. The threshold, therefore, functions not merely as a metaphorical crossing point but as an unstable temporal condition in which identity and meaning remain fluid, emphasizing process and uncertainty over closure.

Overall, the findings demonstrate that La Modification reconstructs the relationship among narrative time, space, memory, and subjectivity through layered chronotopic structures characteristic of the French New Novel. Unlike traditional realist fiction, where chronology advances in a stable sequence, Butor constructs a fragmented narrative in which remembered experiences, present perceptions, and imagined futures coexist simultaneously. Readers must therefore participate actively in reconstructing meaning across discontinuous temporal and spatial planes. The study concludes that chronotope offers an effective interpretive framework for understanding both the formal innovations of Butor's fiction and the broader narrative transformations introduced by the NNM, demonstrating how movement, uncertainty, memory, and self-reflection become inseparable from the representation of time and space.

Keywords: Chronotope, New Novel Movement, Carnival, Dostoyevsky, Time, Space.

الملخص المنظَّم:

الخلفية:

يمثّل السرد الروائي ما بعد الحداثي تحوّلًا حاسمًا عن تقاليد الرواية الواقعية الكلاسيكية، إذ يتحدّى التسلسل الزمني الخطي، وثبات بناء الشخصيات، ووحدة السلطة السردية. وقد تبلور هذا التحوّل ضمن مسار فكري وأدبي أوسع تشكّل بتأثير شعرية دوستويفسكي، ونظرية النسبية التي برزت منذ خمسينيات القرن (Nouveau Roman)، لأينشتاين، وتجارب الحداثة الأدبية، وصولًا إلى **حركة الرواية الفرنسية الجديدة** العشرين. ويحتل ميشيل بوتور مكانة متميزة داخل هذه الحركة بفضل تقنياته السردية التجريبية وإعادة صياغته لعلاقات الزمن والمكان والمنظور السردي. وتُعد روايته **La Modification** (1957) إحدى أبرز النماذج التأسيسية للرواية الجديدة، إذ تقدّم عالمًا سرديًا متعدد الطبقات تتقاطع فيه الذاكرة والحركة والإدراك. وتغادر الرواية أنماط الحكي التقليدية عبر تشظّي الزمن، وتعدّد المستويات السردية، وانفتاح الدلالة، بما يدعو القارئ إلى إعادة بناء الاتساق النصي من خلال التأمل والتأويل. وانطلاقًا من ذلك، تتناول هذه الدراسة رواية **La Modification** في ضوء مفهوم **الكرونوتوب** لدى ميخائيل باختين، بغية استكشاف الكيفية التي تُسهم بها العلاقات الزمانية والمكانية في تشكيل المعنى السردي.

الغرض:

تهدف الدراسة إلى تحديد وتحليل كرونوتوبات الطريق، والتبادل، والمدينة الإقليمية، والعتبة في رواية **La Modification**، والكشف عن الكيفية التي تُبرز بها هذه البنى التصميم السردي الذي اعتمده ميشيل بوتور ضمن تقاليد الرواية الفرنسية الجديدة. كما تسعى إلى توضيح الإمكانات التأويلية لمفهوم الكرونوتوب من خلال بيان كيفية تعرّف القارئ إلى هذه البنى في النصوص التي تتسم بتعدّد الأزمنة، وتحوّل وجهات النظر، وانفتاح التأويل.

الإطار النظري:

يحتل مفهوم **الكرونوتوب**، بوصفه اندماجًا عضويًا بين الزمان والمكان داخل البنية السردية، موقعًا محوريًا في النظرية الأدبية الباختينية. وعلى الرغم من أنّ باختين لم يقدّم تعريفًا جامعًا ونهائيًا لهذا المفهوم، فإنه أكّد أنّه يشكّل المركز التنظيمي للأحداث السردية، حيث يغدو الزمان والمكان عنصرين متلازمين في إنتاج الدلالة. ولا يقتصر دورهما على توفير الخلفية المكانية أو الزمنية للأحداث، بل يؤديان وظيفة بنائية فاعلة في تنظيم العلاقات، وتوجيه الحركة السردية، وصياغة آليات التأويل. وقد ميّز باختين عددًا من الكرونوتوبات المتكررة، مثل الطريق، والمدينة الإقليمية، والعتبة، واللقاء، بوصفها أنماطًا تجعل التجربة الإنسانية قابلة للتمثيل السردي عبر تنظيمات زمانية ومكانية مخصوصة. ورغم ما وُجّه إلى المفهوم من انتقادات تتعلق بغموض حدوده الاصطلاحية، فإنه لا يزال إطارًا تحليليًا خصبًا بفضل مرونته وقدرته على تفسير آليات تشكّل الخبرة والمعنى داخل النصوص السردية.

المنهج:

اعتمدت الدراسة المنهج النوعي، مستندةً إلى أسلوب تحليل الوثائق. وتمثّلت الوثيقة الرئيسة في رواية **La Modification** لميشيل بوتور، التي خضعت لقراءة تحليلية دقيقة في ضوء المنظور النظري الباختيني. وقد جرى تحديد المقاطع السردية التي تجسد الكرونوتوبات المختارة

وتأويلها للكشف عن دور الأبعاد الزمانية والمكانية في بناء المعنى داخل العالم التخييلي، وبيان الكيفية التي توجه بها البنى الكرونوتوبية تمثيل الذاكرة، والحركة، واتخاذ القرار.

النتائج:

أظهرت النتائج أن **كرونوتوب الطريق** يمثّل المبدأ التنظيمي المهيمن في الرواية. فتمثّل رحلة القطار من باريس إلى روما الزمن السردي الحاضر، وفي الوقت نفسه تؤدي وظيفة فضاء رمزي للذاكرة، والمواجهة، والتردد، والتحول. وخلال هذه الرحلة ينتقل ليون ديلمون باستمرار بين الذكريات، والمشاهدات الراهنة، والتصورات المستقبلية، بما ينتج طبقات زمنية متداخلة تُقوّض التسلسل الزمني التقليدي. ولا يغدو القطار مجرد وسيلة انتقال، بل يتحول إلى فضاء كرونوتوبي تتزامن فيه الحركة الخارجية مع التأمل الداخلي. كما تُتيح مقصورة القطار والمشاهد الطبيعية المحيطة لحظات تتقاطع فيها الحركة والذاكرة والإدراك، فيستعيد ديلمون لقاءاته السابقة مع زوجته هنرييت وعشيقته سيسيل، ويعيد في الوقت ذاته تقييم مسار حياته المستقبلية. ومن ثمّ، يؤدي الطريق وظيفة مزدوجة، إذ يجسّد الحركة الجغرافية من جهة، ويعبّر مجازيًا عن القلق الوجداني والمواجهة النفسية للذات من جهة أخرى.

أما البنية الكرونوتوبية الثانية التي كشفت عنها الدراسة فهي **كرونوتوب التبادل**. ورغم أنّ باختين لم يُدرج التبادل بوصفه نمطًا مستقلًا من الكرونوتوبات، فإنّ تصوّره للعلاقة التفاعلية المتبادلة بين العالم التخييلي والعالم الواقعي يوفّر الأساس المفاهيمي لهذا التأويل. ويتجلّى ذلك بوضوح في خاتمة الرواية، عندما يتخيّل ديلمون تأليف كتاب مستقبلي يشبه في بنيته الرواية التي يقرأها المتلقي. وتؤسس هذه اللحظة الانعكاسية تفاعلًا بين النص الروائي وفعل القراءة ذاته، بحيث يتداخل المؤلف المتخيَّل مع التجربة التأويلية للقارئ، لتنشأ علاقة تبادل رمزية بين التخييل والواقع تستبق التقنيات الميتاسردية التي ارتبطت لاحقًا بالأدب ما بعد الحداثي.

كما يتجسد **كرونوتوب المدينة الإقليمية** من خلال ذكريات ديلمون وتوقعاته المرتبطة بمدينة روما. فعلى الرغم من أنّ باختين وصف تكتسب دلالات وجدانية وتاريخية **La Modification** الفضاء الإقليمي في الأصل بوصفه فضاءً يتسم بالتكرار والركود الزمني، فإنّ روما في ورمزية ترتبط بالحرية والرغبة والحيوية وإمكانات التجدد المتخيّل. ومن خلال الوصف التفصيلي للمعالم التاريخية، والشوارع، والآثار، تتحول المدينة إلى أكثر من مجرد إطار للأحداث، إذ تصبح مرآة لطموحات ديلمون واستثماراته العاطفية، وفي الوقت نفسه تكشف هشاشة تلك التوقعات وتقلبها. ومن ثمّ، تغدو روما مركزًا كرونوتوبيًا تتقاطع فيه الذاكرة، والتوقع، وإمكانات المستقبل المتخيَّل.

ويبرز كذلك **كرونوتوب العتبة** بوصفه أحد أكثر البنى السردية أهمية، إذ يتجسد في لحظات التردد، والأزمات، واللايقين الوجداني فطوال مسار الرواية يظل ديلمون معلقًا بين احتمالات متعارضة، ولا سيما فيما يتصل بعلاقته مع سيسيل ومسؤولياته تجاه زوجته وأطفاله. ورغم أنه يبدو مستعدًا لإعادة تشكيل حياته، فإن السرد يؤجل الحسم باستمرار، ويجعل التردد، لا اليقين، محورًا رئيسًا للحركة السردية. وهكذا لا تؤدي العتبة وظيفة نقطة عبور مجازية فحسب، بل تغدو حالة زمنية غير مستقرة تظل فيها الهوية والدلالة في حالة سيولة مستمرة، بما يمنح الأولوية للصيرورة والاحتمال على حساب الإغلاق النهائي.

تعيد بناء العلاقة بين الزمن السردي، والمكان، والذاكرة، والذاتية من خلال **La Modification** وتؤكد النتائج في مجملها أن رواية بنى كرونوتوبية متعددة الطبقات تُعدّ سمة مميزة للرواية الفرنسية الجديدة. وعلى خلاف الرواية الواقعية التقليدية التي تتقدم فيها الأحداث وفق تسلسل زمني مستقر، يبني بوتور سردًا متشظيًا تتعايش فيه الذكريات، والإدراكات الراهنة، والاحتمالات المستقبلية في آنٍ واحد. ومن ثمّ، يُكلَّف القارئ بدور تأويلي فاعل لإعادة تركيب المعنى عبر مستويات زمانية ومكانية غير متصلة. وتخلص الدراسة إلى أنّ مفهوم الكرونوتوب يوفّر إطارًا تفسيريًا بالغ الفاعلية لفهم كلٍّ من الابتكارات الشكلية في سرد ميشيل بوتور والتحولات السردية الأوسع التي أرستها حركة الرواية الجديدة، مبيّنةً كيف تغدو الحركة، واللايقين، والذاكرة، والتأمل الذاتي عناصر لا تنفصل عن تمثيل الزمان والمكان في النص الروائي.

الكلمات المفتاحية: الكرونوتوب، حركة الرواية الجديدة، الكرنفال، دوستويفسكي، الزمان، المكان.

Résumé Structuré:

Contexte : La fiction postmoderne marque une rupture décisive avec les conventions du roman réaliste traditionnel en remettant en question la chronologie linéaire, la stabilité des personnages et l'unicité de l'autorité narrative. Cette mutation s'inscrit dans une évolution intellectuelle et littéraire plus large, façonnée par la poétique de Dostoïevski, la théorie de la relativité d'Einstein, les expérimentations modernistes, puis par le **Nouveau Roman français**, mouvement qui s'impose à partir des années 1950. Au sein de ce courant, Michel Butor occupe une position singulière grâce à ses procédés narratifs expérimentaux et à sa reconfiguration des rapports entre le temps, l'espace et la perspective narrative. Parmi ses œuvres, **La Modification** (1957) constitue l'une des réalisations les plus emblématiques du Nouveau Roman, en proposant un univers narratif stratifié où mémoire, déplacement et perception s'entrecroisent. Le roman s'écarte des formes narratives conventionnelles par une temporalité fragmentée, une narration pluristratifiée et une construction ouverte du sens, invitant le lecteur à reconstruire la cohérence du récit à travers un processus de réflexion et d'interprétation. Dans cette perspective, la présente étude examine **La Modification** à la lumière du concept de **chronotope** élaboré par Mikhaïl Bakhtine, afin d'analyser la manière dont les relations spatio-temporelles structurent la signification narrative.

Objectif : Cette étude vise à identifier et à analyser les chronotopes de la route, de l'échange, de la ville provinciale et du seuil dans **La Modification**, tout en montrant comment ces structures éclairent

l'architecture narrative conçue par Michel Butor dans la tradition du Nouveau Roman français. Elle entend également mettre en évidence le potentiel herméneutique du concept de chronotope en démontrant comment le lecteur peut reconnaître ces configurations dans des récits caractérisés par une temporalité stratifiée, des perspectives mouvantes et une ouverture interprétative.

Cadre théorique : Le **chronotope**, entendu comme la fusion organique du temps et de l'espace au sein du récit, occupe une place centrale dans la théorie littéraire bakhtinienne. Bien que Bakhtine n'en ait jamais proposé une définition univoque et définitive, il le considère comme le principe organisateur fondamental des événements narratifs, où les dimensions temporelle et spatiale deviennent indissociables dans la production du sens. Le temps et l'espace ne constituent donc pas un simple décor, mais interviennent activement dans l'organisation des relations narratives, l'orientation du mouvement du récit et la construction de l'interprétation. Bakhtine distingue plusieurs chronotopes récurrents, notamment ceux de la route, de la ville provinciale, du seuil et de la rencontre, chacun rendant l'expérience humaine narrativement intelligible à travers des configurations spatio-temporelles spécifiques. Malgré les critiques portant sur l'imprécision conceptuelle de cette notion, le chronotope demeure un cadre analytique particulièrement fécond grâce à sa souplesse théorique et à sa capacité à expliquer les modalités selon lesquelles les récits organisent l'expérience et produisent du sens.

Méthode : L'étude adopte une démarche qualitative fondée sur l'analyse documentaire. Le corpus principal est constitué du roman **La Modification** de Michel Butor, soumis à une lecture analytique approfondie guidée par la théorie bakhtinienne. Les passages illustrant les chronotopes retenus ont été identifiés puis interprétés afin de montrer comment les dimensions temporelles et spatiales participent à la construction du sens dans l'univers fictionnel et comment les structures chronotopiques organisent la représentation de la mémoire, du déplacement et des processus décisionnels.

Résultats : Les résultats montrent que le **chronotope de la route** constitue le principe organisateur dominant du roman. Le voyage en train reliant Paris à Rome instaure le présent fictionnel tout en devenant simultanément un espace symbolique de mémoire, de confrontation, d'hésitation et de transformation. Au cours de ce trajet, Léon Delmont oscille continuellement entre souvenirs, perceptions présentes et projections imaginaires de l'avenir, produisant des strates temporelles superposées qui déstabilisent la chronologie conventionnelle. Le train ne fonctionne donc pas comme un simple moyen de transport, mais comme un espace chronotopique où mouvement extérieur et introspection se déploient simultanément. Le compartiment ferroviaire et les paysages traversés constituent des lieux où mobilité, mémoire et perception convergent, permettant à Delmont de revisiter ses expériences passées avec son épouse Henriette et sa maîtresse Cécile tout en réévaluant les orientations futures de son existence. Ainsi, la route assume une double fonction, à la fois littérale et métaphorique, en représentant simultanément le déplacement géographique, l'incertitude affective et la confrontation psychologique avec soi-même.

La seconde structure chronotopique mise en évidence est désignée sous le terme de **chronotope de l'échange**. Si Bakhtine ne reconnaît pas explicitement l'échange comme une catégorie autonome de chronotope, sa réflexion sur les interactions réciproques entre le monde fictionnel et le monde réel fournit le fondement théorique de cette interprétation. Dans **La Modification**, cette dynamique apparaît avec une particulière netteté dans les dernières pages du roman, lorsque Delmont imagine rédiger un ouvrage futur dont la structure reproduirait celle même du roman que le lecteur est en train de lire. Cette mise en abyme instaure une interaction entre la fiction et l'acte de lecture, faisant se superposer l'auctorialité imaginée du protagoniste et l'expérience interprétative du lecteur. Il s'établit ainsi un échange symbolique entre fiction et réalité qui anticipe les procédés métatextuels caractéristiques de la littérature postmoderne.

Le **chronotope de la ville provinciale** se manifeste à travers les souvenirs et les attentes de Delmont liés à Rome. Alors que Bakhtine décrit originellement l'espace provincial comme un lieu marqué par la répétition temporelle et l'immobilisme, Rome acquiert dans **La Modification** une portée émotionnelle, historique et symbolique associée à la liberté, au désir, à la vitalité et au renouveau imaginé. Grâce aux descriptions détaillées des monuments, des rues et des sites historiques, la ville dépasse le statut de simple décor narratif pour devenir le reflet des aspirations et des investissements affectifs de Delmont, tout en révélant simultanément la fragilité de ces attentes. Rome apparaît ainsi comme un centre chronotopique majeur où convergent mémoire, anticipation et possibles imaginaires.

Le **chronotope du seuil** occupe également une place essentielle, en se manifestant dans les moments d'hésitation, de crise et d'incertitude émotionnelle. Tout au long du récit, Delmont demeure suspendu entre plusieurs possibilités concurrentes, notamment en ce qui concerne sa relation avec Cécile et les responsabilités qui le lient à son épouse et à ses enfants. Bien qu'il semble disposé à transformer son existence, le récit diffère constamment toute résolution définitive et privilégie l'hésitation plutôt que la certitude. Dès lors, le seuil ne représente pas seulement un point de passage métaphorique, mais une condition temporelle instable dans laquelle l'identité et le sens demeurent continuellement ouverts et fluides, valorisant le processus et l'indétermination plutôt que la clôture narrative.

Dans son ensemble, l'analyse démontre que **La Modification** reconfigure les rapports entre temps narratif, espace, mémoire et subjectivité au moyen de structures chronotopiques complexes caractéristiques du Nouveau Roman français. Contrairement au roman réaliste traditionnel, où la chronologie progresse selon une succession stable, Butor construit une narration fragmentée dans laquelle souvenirs, perceptions présentes et futurs imaginés coexistent simultanément. Le lecteur est ainsi appelé à participer activement à la reconstruction du sens à travers des plans temporels et spatiaux discontinus. L'étude conclut que le concept de chronotope constitue un cadre interprétatif particulièrement opératoire pour comprendre tant les innovations formelles de la poétique narrative de Michel Butor que les transformations esthétiques plus larges introduites par le Nouveau Roman, en montrant comment le mouvement, l'incertitude, la mémoire et la réflexivité deviennent indissociables de la représentation du temps et de l'espace.

Mots-clés: Chronotope, Nouveau Roman, Carnaval, Dostoïevski, Temps, Espace.

Resumen Estructurado:

Antecedentes: La narrativa posmoderna representa una ruptura decisiva con las convenciones de la novela realista tradicional al cuestionar la cronología lineal, la estabilidad de la caracterización y la unicidad de la autoridad narrativa. Esta transformación se desarrolló en el marco de una trayectoria intelectual y literaria más amplia, configurada por la poética de Dostoievski, la teoría de la relatividad de Einstein, las experimentaciones modernistas y, posteriormente, por el **Nuevo Roman** francés (Nouveau Roman), movimiento que adquirió relevancia a partir de la década de 1950. Dentro de esta corriente, Michel Butor ocupa una posición singular gracias a sus técnicas narrativas experimentales y a su profunda reconfiguración de las relaciones entre tiempo, espacio y perspectiva narrativa. Entre sus obras, **La Modification** (1957) constituye uno de los ejemplos más representativos e influyentes del Nuevo Roman, al presentar un universo narrativo estratificado en el que memoria, desplazamiento y percepción convergen de manera dinámica. La novela se aparta de las formas convencionales de narración mediante una temporalidad fragmentada, una estructura narrativa multinivel y una construcción abierta del significado, invitando al lector a reconstruir la coherencia textual a través de la reflexión y la interpretación. En este contexto, el presente estudio analiza **La Modification** desde la perspectiva del concepto de **cronotopo** desarrollado por Mijaíl Bajtín, con el propósito de examinar cómo las relaciones espacio-temporales configuran el significado narrativo.

Objetivo: El estudio tiene como finalidad identificar y analizar los cronotopos del camino, del intercambio, de la ciudad de provincia y del umbral presentes en **La Modification**, así como demostrar de qué manera estas estructuras iluminan el diseño narrativo de Michel Butor dentro de la tradición del Nuevo Roman francés. Asimismo, busca poner de relieve el potencial hermenéutico del concepto de cronotopo, mostrando cómo el lector puede reconocer estas configuraciones en narraciones caracterizadas por una temporalidad estratificada, perspectivas cambiantes y una marcada apertura interpretativa.

Marco teórico: El **cronotopo**, entendido como la fusión orgánica del tiempo y el espacio en la estructura narrativa, ocupa un lugar central en la teoría literaria bajtiniana. Aunque Bajtín nunca formuló una definición única y definitiva del término, sostuvo que constituye el principio organizador de los acontecimientos narrativos, donde las dimensiones temporal y espacial se integran de forma inseparable en la producción del sentido. En consecuencia, el tiempo y el espacio no funcionan únicamente como un trasfondo escénico, sino que desempeñan un papel activo en la organización de las relaciones narrativas, la orientación del movimiento del relato y la configuración de los procesos interpretativos. Bajtín distingue diversos cronotopos recurrentes —como el camino, la ciudad de provincia, el umbral y el encuentro—, cada uno de los cuales hace visible la experiencia humana mediante configuraciones espacio-temporales específicas. A pesar de las críticas relativas a la amplitud y ambigüedad conceptual del término, el cronotopo continúa siendo un

marco analítico particularmente fecundo gracias a su flexibilidad y a su capacidad para explicar la manera en que las narraciones organizan la experiencia y construyen significado.

Método: La investigación adopta un enfoque cualitativo basado en el análisis documental. El corpus principal está constituido por la novela **La Modification** de Michel Butor, examinada mediante una lectura analítica minuciosa sustentada en la teoría bajtiniana. Se identificaron e interpretaron los pasajes narrativos representativos de los cronotopos seleccionados con el fin de explicar cómo las dimensiones temporales y espaciales contribuyen a la construcción del significado dentro del universo ficcional y cómo las estructuras cronotópicas orientan la representación de la memoria, el desplazamiento y los procesos de toma de decisiones.

Resultados: Los resultados indican que el **cronotopo del camino** constituye el principio organizador dominante de la novela. El viaje en tren desde París hasta Roma establece el presente ficcional y, simultáneamente, se configura como un espacio simbólico de memoria, confrontación, vacilación y transformación. Durante este trayecto, Léon Delmont transita continuamente entre recuerdos, percepciones presentes y proyecciones imaginadas del futuro, generando una superposición de estratos temporales que desestabiliza la cronología convencional. El tren deja así de ser un simple medio de transporte para convertirse en un espacio cronotópico donde el movimiento exterior y la introspección se desarrollan de forma simultánea. El compartimento ferroviario y el paisaje circundante crean momentos en los que movilidad, memoria y percepción convergen, permitiendo a Delmont rememorar sus encuentros con su esposa Henriette y con su amante Cécile, al tiempo que reconsidera el rumbo futuro de su existencia. En consecuencia, el camino desempeña una función tanto literal como metafórica, representando simultáneamente el desplazamiento geográfico, la incertidumbre emocional y la confrontación psicológica consigo mismo.

La segunda estructura cronotópica identificada corresponde al **cronotopo del intercambio**. Aunque Bajtín no clasificó explícitamente el intercambio como una categoría autónoma de cronotopo, su concepción de la interacción recíproca entre el mundo ficcional y el mundo real proporciona el fundamento teórico para esta interpretación. En **La Modification**, esta dinámica se manifiesta con especial claridad hacia el desenlace de la obra, cuando Delmont imagina escribir un libro futuro cuya estructura reproduce la de la novela que el lector tiene entre sus manos. Este procedimiento autorreflexivo establece una interacción entre la ficción y el propio acto de lectura, generando una superposición entre la autoría imaginada del protagonista y la experiencia interpretativa del lector. De este modo, ficción y realidad participan en un intercambio simbólico que anticipa las estrategias metaficcionales asociadas posteriormente a la narrativa posmoderna.

El **cronotopo de la ciudad de provincia** emerge a través de los recuerdos y las expectativas de Delmont en relación con Roma. Aunque Bajtín describió originalmente el espacio provincial como un ámbito caracterizado por la repetición temporal y el estancamiento, Roma adquiere en **La Modification** una profunda significación emocional, histórica y simbólica vinculada con la libertad, el deseo, la vitalidad y la posibilidad imaginada de renovación. Las detalladas descripciones de monumentos, calles y lugares históricos convierten a la ciudad en algo más que un escenario narrativo: Roma se transforma en el reflejo de las aspiraciones y de las inversiones afectivas de Delmont, al tiempo que revela la fragilidad e inestabilidad de tales expectativas. En consecuencia, la ciudad constituye un importante centro cronotópico donde convergen memoria, anticipación y posibilidades imaginadas.

Igualmente relevante resulta el **cronotopo del umbral**, que se manifiesta en los momentos de vacilación, crisis e incertidumbre emocional. A lo largo del relato, Delmont permanece suspendido entre posibilidades contrapuestas, especialmente en lo que respecta a su relación con Cécile y a sus responsabilidades hacia su esposa e hijos. Aunque parece dispuesto a transformar radicalmente su vida, la narración aplaza reiteradamente cualquier resolución definitiva y sitúa la vacilación, antes que la certeza, en el núcleo del desarrollo narrativo. En consecuencia, el umbral no representa únicamente un punto metafórico de transición, sino una condición temporal inestable en la que la identidad y el significado permanecen abiertos y fluidos, privilegiando el proceso y la incertidumbre por encima del cierre narrativo.

En conjunto, los resultados demuestran que **La Modification** reconstruye las relaciones entre tiempo narrativo, espacio, memoria y subjetividad mediante estructuras cronotópicas estratificadas que constituyen un rasgo distintivo del Nuevo Roman francés. A diferencia de la novela realista tradicional, en la que la cronología avanza de forma lineal y estable, Butor construye una narración fragmentaria donde recuerdos, percepciones presentes y futuros imaginados coexisten simultáneamente. En consecuencia, el lector debe asumir un papel activo en la reconstrucción del significado a través de planos temporales y espaciales discontinuos. El estudio

concluye que el concepto de cronotopo constituye un marco interpretativo altamente eficaz tanto para comprender las innovaciones formales de la narrativa de Michel Butor como para explicar las transformaciones estéticas introducidas por el Nuevo Roman, poniendo de manifiesto cómo el movimiento, la incertidumbre, la memoria y la autorreflexividad se convierten en elementos inseparables de la representación del tiempo y del espacio.

Palabras clave: Cronotopo, Nuevo Roman, Carnaval, Dostoievski, Tiempo, Espacio.

结构式摘要:

研究背景

后现代主义小说通过对线性时间结构、稳定人物塑造以及单一叙事权威的根本性挑战，实现了对传统现实主义小说范式的决定性突破。这一文学转向植根于更为广阔的思想与文学发展脉络，其形成深受陀思妥耶夫斯基诗学、爱因斯坦相对论、现代主义文学实验以及20世纪50年代兴起并逐渐成熟的**法国新小说运动（Nouveau Roman）**的共同影响。在这一文学流派中，米歇尔·布托（Michel Butor）凭借其高度实验性的叙事策略以及对时间、空间和叙事视角关系的重构，占据了独特而重要的地位。其中，《变革》（*La Modification*，1957）被公认为法国新小说最具代表性和影响力的经典作品之一。小说构建了一个多层次、多维度的叙事世界，使记忆、移动与感知彼此交织融合。作品通过碎片化时间结构、多层叙事机制以及开放性的意义生成方式，突破了传统叙事模式，引导读者通过持续的反思与阐释重建文本的整体意义。本研究以米哈伊尔·巴赫金（Mikhail Bakhtin）的时空体（Chronotope）**理论为分析框架，探讨时间与空间关系如何共同塑造小说的叙事意义。

研究目的

本研究旨在识别并分析《**变革**》中的道路时空体、交换时空体、省城时空体以及门槛时空体，阐明这些时空体结构如何揭示米歇尔·布托在法国新小说传统中的叙事建构机制。同时，本研究亦致力于展示时空体理论的解释潜力，说明读者如何在具有多重时间层次、不断转换叙事视角及开放性阐释特征的文本中识别和理解这些时空体结构。

理论框架

作为叙事中时间与空间有机融合的理论范畴，**时空体（Chronotope）**在巴赫金文学理论体系中占据核心地位。尽管巴赫金从未对这一概念作出严格而固定的定义，但他始终强调，时空体是叙事事件得以组织和生成意义的核心机制，在其中，时间与空间彼此交融、不可分割。时间与空间不仅构成叙事发生的背景，而且积极参与人物关系的组织、叙事运动的推进以及意义的建构。巴赫金提出了道路、省城、门槛、相遇等一系列典型时空体，它们通过特定的时空组织方式，使人类经验获得文学表征。尽管时空体概念因其理论边界较为开放而受到一定批评，但其高度的解释弹性使其依然成为分析叙事如何组织经验、生成意义的重要理论工具。

研究方法

本研究采用质性研究范式，并运用文献分析法展开研究。研究对象为米歇尔·布托的《**变革**》，通过结合巴赫金时空体理论进行细读（close reading），识别文本中体现特定时空体特征的重要叙事片段，并对其进行系统阐释，以揭示时间与空间维度如何共同参与小说意义建构，以及时空体结构如何组织记忆、移动与人物决策过程的文学呈现。

研究结果

研究结果表明，**道路时空体**构成了整部小说最主要的叙事组织原则。从巴黎驶向罗马的列车旅程既构成小说的现实叙事现在，又成为记忆、对峙、犹疑与自我转变的象征性空间。在旅途中，主人公莱昂·德尔蒙（Léon Delmont）不断游移于过去的回忆、现实的观察以及未来的想象之间，形成彼此交叠的多重时间层次，从而瓦解了传统线性时间秩序。列车不仅承担交通工具的功能，更成为一个典型的时空体空间，使外部运动与内部反思同步展开。车厢空间及沿途景观共同构成记忆、移动与感知交汇的场域，使德尔蒙不断回望自己与妻子亨丽埃特（Henriette）以及情人塞西尔（

Cécile）的往昔经历，同时重新审视未来人生的方向。因此，道路不仅意味着地理空间上的移动，也象征着情感上的不确定性以及主体面对自我的心理对峙。

研究进一步识别出第二种重要结构——**交换时空体**。虽然巴赫金并未明确将“交换”界定为独立的时空体类型，但其关于虚构世界与现实世界相互作用的理论，为这一解释提供了充分依据。在《**变革**》结尾部分，这一结构表现得尤为突出：德尔蒙设想未来撰写一本与读者当前所阅读小说极为相似的作品。这种高度自反性的叙事设计使虚构文本与阅读行为本身形成互动，使主人公想象中的作者身份与读者现实中的阐释经验彼此重叠，从而形成现实与虚构之间的象征性交换。这种叙事机制实际上预示了后来后现代小说广泛采用的元小说（metafiction）策略。

省城时空体则主要通过德尔蒙关于罗马的回忆与期待得以呈现。尽管巴赫金最初将省城空间描述为具有时间停滞与重复特征的场域，但在《**变革**》中，罗马却被赋予了自由、欲望、生命活力以及理想更新等丰富的历史、情感与象征意义。小说通过对古迹、街道及历史遗址的细致描写，使罗马超越了一般意义上的叙事背景，而成为映照主人公理想、欲望与情感投射的重要空间，同时也揭示了这些期待本身所具有的不稳定性。因此，罗马构成了一个汇聚记忆、期待与未来可能性的关键时空体中心。

同样重要的是**门槛时空体**。这一结构主要表现于主人公持续不断的犹疑、危机意识以及情感不确定性的关键时刻。在整部小说中，德尔蒙始终徘徊于彼此冲突的各种人生可能之间，尤其是在其与塞西尔的关系以及对妻子和子女所承担责任之间不断摇摆。尽管他似乎已经准备彻底改变自己的生活，但小说始终推迟最终抉择，使“犹疑”而非“确定”成为叙事发展的核心动力。因此，门槛不仅是象征性的过渡空间，更是一种持续开放且不稳定的时间状态，在这一状态中，主体身份与意义始终保持流动性，从而强调生成过程与不确定性，而非最终结局。

总体而言，本研究表明，《**变革**》通过具有法国新小说典型特征的多层次时空体结构，重新建构了叙事时间、空间、记忆与主体性之间的关系。不同于传统现实主义小说中稳定推进的线性时间秩序，布托建构了一种碎片化叙事模式，使过去的记忆、现实的知觉以及未来的想象同时共存。因此，读者必须积极参与跨越不同时间与空间层面的意义重构过程。研究最终认为，巴赫金的时空体理论不仅为理解布托小说的形式创新提供了富有解释力的分析框架，而且有助于揭示法国新小说所推动的更广泛叙事范式变革，说明运动、不确定性、记忆以及主体反思如何共同融入时间与空间的文学表征之中。

关键词：时空体；法国新小说；狂欢化；陀思妥耶夫斯基；时间；空间

Структурированная Аннотация:

Предпосылки исследования: Постмодернистская художественная проза знаменует собой принципиальный разрыв с канонами традиционного реалистического романа, подвергая пересмотру линейную хронологию, устойчивость системы персонажей и единство повествовательной инстанции. Данная трансформация сформировалась в русле более широкой интеллектуальной и литературной эволюции, определяемой поэтикой Ф. М. Достоевского, теорией относительности А. Эйнштейна, модернистскими художественными экспериментами и, в конечном итоге, французским движением **«Новый роман» (Nouveau Roman)**, получившим широкое распространение в 1950-х годах. В рамках данного направления Мишель Бютор занимает особое место благодаря своим экспериментальным повествовательным стратегиям и радикальному переосмыслению категорий времени, пространства и повествовательной перспективы. Среди его произведений роман **«Изменение» (La Modification, 1957)** считается одним из наиболее значимых образцов эстетики «Нового романа», представляя многослойный повествовательный мир, в котором память, движение и восприятие образуют сложную систему взаимосвязей. Отказываясь от традиционных способов повествования, роман использует фрагментированную темпоральность, многослойную повествовательную организацию и открытую модель смыслообразования, побуждая читателя самостоятельно реконструировать целостность текста посредством рефлексии и интерпретации. Настоящее исследование рассматривает роман **«Изменение»** сквозь призму концепции **хронотопа** М. М. Бахтина с целью выявления того, каким образом пространственно-временные отношения формируют повествовательный смысл.

Цель исследования: Цель настоящего исследования заключается в выявлении и анализе хронотопов дороги, обмена, провинциального города и порога в романе **«Изменение»**, а также в демонстрации того, каким образом данные структуры раскрывают особенности повествовательной организации произведения Мишеля Бютора в контексте французского «Нового романа». Одновременно исследование направлено на раскрытие интерпретационного потенциала концепции хронотопа посредством демонстрации того, каким образом подобные структуры могут быть выявлены в повествованиях, характеризующихся многослойной темпоральностью, изменчивостью повествовательных перспектив и открытостью интерпретации.

Теоретическая основа: Понятие **хронотопа**, понимаемое как органическое единство времени и пространства в художественном произведении, занимает центральное место в литературоведческой концепции М. М. Бахтина. Несмотря на то что Бахтин не предложил окончательного и строго фиксированного определения данного понятия, он рассматривал хронотоп как основной организующий принцип повествовательных событий, в котором временные и пространственные измерения становятся неразрывными и смыслообразующими. Время и пространство не ограничиваются функцией фонового оформления событий, а активно участвуют в организации отношений между персонажами, определяют динамику повествования и оказывают непосредственное влияние на процессы интерпретации. Бахтин выделяет ряд устойчивых хронотопов, среди которых дорога, провинциальный город, порог и встреча, каждый из которых делает человеческий опыт повествовательно зримым посредством специфической пространственно-временной организации. Несмотря на существующую критику, связанную с определённой концептуальной неопределённостью данного термина, хронотоп сохраняет высокий аналитический потенциал благодаря своей теоретической гибкости и способности объяснять механизмы организации опыта и формирования смысла в повествовательных текстах.

Методология: Исследование выполнено в рамках качественного исследовательского подхода с использованием метода анализа документов. Основным объектом анализа выступает роман Мишеля Бютора **«Изменение»**, подвергнутый детальному текстуальному анализу (close reading) на основе теоретических положений М. М. Бахтина. Были выявлены и интерпретированы повествовательные эпизоды, репрезентирующие избранные типы хронотопов, что позволило показать, каким образом временные и пространственные параметры формируют смысловую организацию художественного мира произведения и каким образом хронотопические структуры определяют репрезентацию памяти, движения и процессов принятия решений.

Результаты: Полученные результаты свидетельствуют о том, что **хронотоп дороги** выступает доминирующим организационным принципом романа. Железнодорожное путешествие из Парижа в Рим формирует художественное настоящее произведения и одновременно становится символическим пространством памяти, внутреннего противостояния, сомнений и трансформации личности. Во время путешествия Леон Дельмон непрерывно перемещается между воспоминаниями о прошлом, восприятием настоящего и воображаемыми сценариями будущего, формируя наложение различных временных пластов, которое разрушает традиционную линейную хронологию. Поезд функционирует не только как средство передвижения, но и как полноценное хронотопическое пространство, в котором внутреннее самоосмысление и внешнее движение разворачиваются одновременно. Железнодорожное купе и окружающий пейзаж создают ситуации пересечения памяти, движения и восприятия, позволяя Дельмону вновь переживать встречи с супругой Анриеттой и возлюбленной Сесиль, одновременно переосмысливая возможное направление собственной дальнейшей жизни. Таким образом, дорога приобретает как буквальное, так и метафорическое значение, символизируя одновременно географическое перемещение, эмоциональную неопределённость и психологическое самопротивостояние.

Второй выявленной хронотопической структурой является **хронотоп обмена**. Хотя Бахтин непосредственно не выделял обмен в качестве самостоятельного типа хронотопа, его концепция взаимного взаимодействия художественного и реального миров предоставляет теоретическое основание для подобной интерпретации. В романе **«Изменение»** данная структура особенно отчётливо проявляется в заключительной части повествования, когда Дельмон представляет себе написание будущей книги, композиция которой оказывается сходной с романом, который в данный момент читает читатель. Этот метарефлексивный эпизод устанавливает взаимодействие между художественным текстом и самим актом чтения, создавая пересечение между воображаемым авторством героя и

интерпретационной деятельностью читателя. В результате художественная фикция и реальность вступают в символический обмен, предвосхищающий метаповествовательные стратегии, характерные для последующей постмодернистской литературы.

Хронотоп провинциального города проявляется через воспоминания и ожидания Дельмона, связанные с Римом. Хотя Бахтин первоначально характеризовал провинциальное пространство как сферу временной повторяемости и стагнации, в романе **«Изменение»** Рим приобретает эмоциональную, историческую и символическую значимость, ассоциируясь со свободой, желанием, жизненной энергией и воображаемым обновлением. Благодаря подробным описаниям архитектурных памятников, улиц и исторических мест город перестаёт быть лишь местом действия и становится отражением надежд, стремлений и эмоциональных инвестиций главного героя, одновременно раскрывая неустойчивость и иллюзорность этих ожиданий. Следовательно, Рим функционирует как важнейший хронотопический центр, в котором соединяются память, ожидание и воображаемые возможности будущего.

Не менее существенным является **хронотоп порога**, проявляющийся в моментах колебаний, кризиса и эмоциональной неопределённости. На протяжении всего повествования Дельмон остаётся между взаимоисключающими жизненными возможностями, прежде всего в отношении своих чувств к Сесиль и ответственности перед супругой и детьми. Несмотря на внешнюю готовность изменить собственную жизнь, повествование постоянно откладывает окончательное решение, выдвигая на первый план состояние нерешительности, а не определённости. Таким образом, порог выступает не просто метафорической границей перехода, а особым нестабильным временным состоянием, в котором идентичность и смысл сохраняют подвижный характер, подчёркивая процессуальность и неопределённость вместо окончательной завершённости.

В целом результаты исследования показывают, что роман **«Изменение»** посредством многослойных хронотопических структур, характерных для французского «Нового романа», заново конструирует взаимосвязь повествовательного времени, пространства, памяти и субъективности. В отличие от традиционного реалистического романа, где события развиваются в устойчивой хронологической последовательности, Бютор создаёт фрагментированную повествовательную структуру, в которой воспоминания, актуальные восприятия и воображаемые будущие сценарии сосуществуют одновременно. Вследствие этого читатель становится активным участником процесса реконструкции смысла на пересечении разнородных временных и пространственных планов. Исследование приходит к выводу, что концепция хронотопа представляет собой высокоэффективный интерпретационный инструмент для понимания как формальных новаций художественного метода Мишеля Бютора, так и более широких повествовательных преобразований, осуществлённых французским «Новым романом», демонстрируя, каким образом движение, неопределённость, память и саморефлексия становятся неотделимыми от художественной репрезентации времени и пространства.

Ключевые слова: хронотоп; Новый роман; карнавал; Достоевский; время; пространство.

संरचित सार:

पृष्ठभूमि (Background): उत्तर-आधुनिकतावादी कथा-साहित्य पारंपरिक यथार्थवादी उपन्यास की मूलभूत परंपराओं—रेखीय कालक्रम, स्थिर चरित्र-निर्माण तथा एकात्मक कथात्मक प्राधिकार—को चुनौती देकर साहित्यिक इतिहास में एक निर्णायक परिवर्तन का प्रतिनिधित्व करता है। यह रूपांतरण एक व्यापक बौद्धिक एवं साहित्यिक विकास-क्रम का परिणाम था, जो फ़्योदोर दोस्तोयेव्स्की की काव्य-दृष्टि, अल्बर्ट आइंस्टीन के सापेक्षता सिद्धांत, आधुनिकतावादी साहित्यिक प्रयोगों तथा अंततः 1950 के दशक में प्रमुखता प्राप्त करने वाले **फ़्रांसीसी "नव-उपन्यास आंदोलन" (Nouveau Roman)** से निर्मित हुआ। इस आंदोलन के अंतर्गत मिशेल बुतोर (Michel Butor) अपनी प्रयोगधर्मी कथन-प्रविधियों तथा समय, स्थान और कथात्मक दृष्टिकोण के अभिनव पुनर्संरचनात्मक प्रयोगों के कारण विशिष्ट स्थान रखते हैं। उनकी कृति **ला मोदिफ़िकास्यों (La Modification, 1957)** नव-उपन्यास आंदोलन की सर्वाधिक प्रभावशाली प्रतिनिधि रचनाओं में गिनी जाती है, जिसमें स्मृति, गतिशीलता और अनुभूति एक बहुस्तरीय कथात्मक संरचना में परस्पर अंतर्ग्रथित होती हैं। यह उपन्यास विखंडित काल-संरचना, बहुस्तरीय कथन-विन्यास तथा अर्थ-निर्माण की खुली प्रक्रिया के माध्यम से पारंपरिक कथा-शैली से भिन्न मार्ग अपनाता है और पाठक को चिंतन तथा व्याख्या के माध्यम से पाठीय सुसंगति का पुनर्निर्माण करने के लिए सक्रिय रूप से आमंत्रित करता है। प्रस्तुत अध्ययन मिखाइल बाख्तिन (Mikhail Bakhtin) की

क्रोनोटोप (Chronotope) अवधारणा के विश्लेषणात्मक परिप्रेक्ष्य में **ला मोदिफ़िकास्यों** का परीक्षण करते हुए यह स्पष्ट करने का प्रयास करता है कि समय एवं स्थान के परस्पर संबंध किस प्रकार कथात्मक अर्थ-संरचना का निर्माण करते हैं।

उद्देश्य (Purpose): इस अध्ययन का उद्देश्य **ला मोदिफ़िकास्यों** में मार्ग (Road), विनिमय (Exchange), प्रांतीय नगर (Provincial Town) तथा दहलीज़ (Threshold) क्रोनोटोपों की पहचान एवं विश्लेषण करना तथा यह प्रदर्शित करना है कि ये संरचनाएँ फ़्रांसीसी नव-उपन्यास परंपरा के अंतर्गत मिशेल बुतोर की कथात्मक संरचना को किस प्रकार स्पष्ट करती हैं। साथ ही, अध्ययन का लक्ष्य यह भी है कि क्रोनोटोप की व्याख्यात्मक क्षमता को इस प्रकार प्रतिपादित किया जाए कि बहुस्तरीय काल-संरचना, परिवर्तित कथात्मक दृष्टिकोण तथा व्याख्यात्मक बहुलता से युक्त आख्यानों में पाठक इन संरचनाओं की पहचान कैसे कर सकता है।

सैद्धान्तिक रूपरेखा (Theoretical Framework): क्रोनोटोप, जिसे कथात्मक संरचना में समय और स्थान के अविभाज्य एवं सजीव संलयन के रूप में समझा जाता है, बाख्तिनीय साहित्यिक सिद्धांत का एक केंद्रीय अवधारणात्मक आधार है। यद्यपि बाख्तिन ने इस संकल्पना की कोई संक्षिप्त एवं निश्चित परिभाषा प्रस्तुत नहीं की, तथापि उन्होंने इसे कथात्मक घटनाओं के संगठनात्मक केंद्र के रूप में निरूपित किया, जहाँ समय और स्थान अर्थ-निर्माण की प्रक्रिया में अभिन्न रूप से एकीकृत हो जाते हैं। इस प्रकार समय और स्थान केवल कथानक की पृष्ठभूमि नहीं रह जाते, बल्कि वे संबंधों के संगठन, कथात्मक गति के नियमन तथा व्याख्यात्मक प्रक्रिया के निर्माण में सक्रिय भूमिका निभाते हैं। बाख्तिन ने मार्ग, प्रांतीय नगर, दहलीज़ तथा भेंट (Encounter) जैसे अनेक आवर्ती क्रोनोटोपों की पहचान की, जिनके माध्यम से विशिष्ट काल-स्थानिक विन्यासों द्वारा मानवीय अनुभव साहित्यिक रूप में अभिव्यक्त होता है। यद्यपि इस अवधारणा की संकल्पनात्मक अस्पष्टता को लेकर आलोचनाएँ की गई हैं, फिर भी कथात्मक अनुभव एवं अर्थ-संरचना को समझाने की इसकी लचीली क्षमता इसे एक अत्यंत प्रभावी विश्लेषणात्मक उपकरण बनाए रखती है।

विधि (Method): अध्ययन गुणात्मक (Qualitative) अनुसंधान-पद्धति पर आधारित है तथा दस्तावेज़-विश्लेषण (Document Analysis) विधि का उपयोग करता है। अध्ययन का प्राथमिक पाठ मिशेल बुतोर का उपन्यास **ला मोदिफ़िकास्यों** है, जिसका बाख्तिनीय सिद्धांत के आलोक में सूक्ष्म पाठ-विश्लेषण (Close Reading) किया गया। चयनित क्रोनोटोपों का प्रतिनिधित्व करने वाले कथात्मक प्रसंगों की पहचान कर उनका विश्लेषण किया गया, ताकि यह स्पष्ट किया जा सके कि समय एवं स्थान की संरचनाएँ किस प्रकार काल्पनिक संसार में अर्थ-निर्माण को संचालित करती हैं तथा स्मृति, गतिशीलता और निर्णय-प्रक्रिया के साहित्यिक निरूपण को किस प्रकार निर्देशित करती हैं।

निष्कर्ष (Findings): अध्ययन के निष्कर्षों से स्पष्ट होता है कि **मार्ग-क्रोनोटोप** उपन्यास की प्रमुख संगठनात्मक संरचना है। पेरिस से रोम तक की रेल-यात्रा एक ओर कथा के वर्तमान काल को स्थापित करती है, तो दूसरी ओर स्मृति, आत्म-संघर्ष, अनिर्णय तथा रूपांतरण के प्रतीकात्मक क्षेत्र के रूप में कार्य करती है। इस यात्रा के दौरान लेओं डेलमों (Léon Delmont) निरंतर अतीत की स्मृतियों, वर्तमान अनुभवों तथा कल्पित भविष्य के बीच विचरण करता है, जिसके परिणामस्वरूप अनेक काल-स्तर एक-दूसरे पर आरोपित हो जाते हैं और पारंपरिक रैखिक कालक्रम विघटित हो जाता है। इस प्रकार रेलगाड़ी केवल यात्रा का साधन न रहकर एक क्रोनोटोपिक क्षेत्र बन जाती है, जहाँ बाह्य गति और आंतरिक आत्मचिंतन समानांतर रूप से घटित होते हैं। रेल-कक्ष तथा बाह्य दृश्यावली स्मृति, गतिशीलता और अनुभूति के संगम-स्थल बनते हैं, जहाँ डेलमों अपनी पत्नी हेनरिएत (Henriette) और प्रेमिका सेसिल (Cécile) से जुड़े अतीत के अनुभवों को पुनः स्मरण करते हुए अपने जीवन की भावी दिशा का पुनर्मूल्यांकन करता है। अतः मार्ग केवल भौगोलिक संचलन का द्योतक नहीं, बल्कि भावनात्मक अनिश्चितता तथा मनोवैज्ञानिक आत्म-सामना का भी रूपक बन जाता है।

अध्ययन में पहचानी गई दूसरी महत्वपूर्ण संरचना **विनिमय-क्रोनोटोप** है। यद्यपि बाख्तिन ने विनिमय को स्वतंत्र क्रोनोटोप के रूप में वर्गीकृत नहीं किया, तथापि काल्पनिक और वास्तविक संसारों के पारस्परिक संबंधों पर उनका विमर्श इस व्याख्या के लिए सैद्धान्तिक आधार प्रदान करता है। **ला मोदिफ़िकास्यों** में यह विशेष रूप से उपन्यास के अंतिम भाग में दृष्टिगोचर होता है, जहाँ डेलमों एक ऐसी भविष्यकालीन पुस्तक लिखने की कल्पना करता है, जिसकी संरचना उसी उपन्यास से मिलती-जुलती है जिसे पाठक पढ़ रहा होता है। यह आत्म-परावर्ती (Self-reflexive) क्षण कथा और पाठन-क्रिया के मध्य संवाद स्थापित करता है तथा नायक की कल्पित लेखकीय चेतना और पाठक के व्याख्यात्मक अनुभव को एक-दूसरे पर आरोपित कर देता है। फलस्वरूप कल्पना और यथार्थ के मध्य एक प्रतीकात्मक विनिमय स्थापित होता है, जो उत्तर-आधुनिक कथा-साहित्य में विकसित होने वाली मेटाफ़िक्शनल (Metafictional) रणनीतियों का पूर्वाभास कराता है।

प्रांतीय नगर-क्रोनोटोप डेलमों की रोम से संबंधित स्मृतियों और अपेक्षाओं के माध्यम से अभिव्यक्त होता है। यद्यपि बाख्तिन ने प्रांतीय नगर को मूलतः समयगत पुनरावृत्ति और स्थिरता का प्रतीक माना था, **ला मोदिफ़िकास्यों** में रोम स्वतंत्रता, आकांक्षा, जीवंतता तथा कल्पित पुनर्नवीकरण से संबद्ध एक गहन भावनात्मक, ऐतिहासिक एवं प्रतीकात्मक अर्थ

प्राप्त कर लेता है। स्मारकों, गलियों और ऐतिहासिक स्थलों के विस्तृत वर्णनों के माध्यम से रोम केवल कथा का परिवेश न रहकर डेलमों की आकांक्षाओं, भावनात्मक निवेशों और मानसिक प्रक्षेपणों का प्रतिबिंब बन जाता है, साथ ही उन अपेक्षाओं की अस्थिरता को भी उद्घाटित करता है। इस प्रकार रोम एक महत्वपूर्ण क्रोनोटोपिक केंद्र के रूप में उभरता है, जहाँ स्मृति, प्रत्याशा और संभावित भविष्य परस्पर अभिसरित होते हैं।

इसी प्रकार **दहलीज़-क्रोनोटोप** भी अत्यंत महत्वपूर्ण है, जो संकोच, संकट और भावनात्मक अनिश्चितता के क्षणों में प्रकट होता है। संपूर्ण उपन्यास में डेलमों अनेक परस्पर विरोधी संभावनाओं के बीच निलंबित रहता है, विशेषतः सेसिल के साथ उसके संबंध तथा पत्नी और बच्चों के प्रति उसके दायित्वों के संदर्भ में। यद्यपि वह अपने जीवन को परिवर्तित करने के लिए तत्पर प्रतीत होता है, तथापि कथा निरंतर अंतिम निर्णय को स्थगित करती रहती है और निश्चितता के स्थान पर अनिर्णय को प्रमुखता प्रदान करती है। फलतः दहलीज़ केवल संक्रमण का रूपक नहीं रह जाती, बल्कि एक ऐसी अस्थिर कालिक अवस्था का प्रतिनिधित्व करती है, जिसमें पहचान और अर्थ निरंतर परिवर्तनशील बने रहते हैं तथा अंतिम निष्कर्ष की अपेक्षा प्रक्रिया और अनिश्चितता को अधिक महत्त्व दिया जाता है।

समग्रतः अध्ययन यह प्रतिपादित करता है कि **ला मोदिफ़िकास्यों** फ़्रांसीसी नव-उपन्यास की विशिष्ट बहुस्तरीय क्रोनोटोपिक संरचनाओं के माध्यम से कथात्मक समय, स्थान, स्मृति और व्यक्तिपरकता के संबंधों का पुनर्निर्माण करता है। पारंपरिक यथार्थवादी उपन्यास के विपरीत, जहाँ कालक्रम स्थिर अनुक्रम में आगे बढ़ता है, बुतोर एक ऐसी विखंडित कथात्मक संरचना का निर्माण करते हैं जिसमें अतीत की स्मृतियाँ, वर्तमान अनुभूतियाँ और कल्पित भविष्य एक साथ सह-अस्तित्व में रहते हैं। परिणामस्वरूप पाठक को असतत कालिक एवं स्थानिक स्तरों के बीच सक्रिय रूप से अर्थ का पुनर्निर्माण करना पड़ता है। अध्ययन इस निष्कर्ष पर पहुँचता है कि **क्रोनोटोप** की अवधारणा न केवल मिशेल बुतोर की कथात्मक संरचना की औपचारिक नवाचारात्मक विशेषताओं को समझने के लिए एक प्रभावी व्याख्यात्मक रूपरेखा प्रदान करती है, बल्कि फ़्रांसीसी नव-उपन्यास द्वारा प्रस्तुत व्यापक आख्यानात्मक रूपांतरणों को भी स्पष्ट करती है। इसके माध्यम से यह प्रदर्शित होता है कि गतिशीलता, अनिश्चितता, स्मृति और आत्म-परावर्तन समय एवं स्थान के साहित्यिक निरूपण से अविच्छिन्न रूप से जुड़े हुए हैं।

कुंजी शब्द : क्रोनोटोप; नव-उपन्यास आंदोलन; कार्निवाल; दोस्तोयेव्स्की; समय; स्थान।

Yapılandırılmış Özet:

Postmodernist kurgu, doğrusal kronolojiyi, istikrarlı karakterleştirmeyi ve tekil anlatı otoritesini sorgulayarak geleneksel gerçekçi romanın kurallarından kesin bir sapmayı işaret eder. Bu dönüşüm, Dostoyevski'nin şiir anlayışı, Einstein'ın görelilik teorisi, modernist deneycilik ve nihayetinde 1950'lerde öne çıkan Fransız Yeni Roman Hareketi (YRH) tarafından şekillendirilen daha geniş bir entelektüel ve edebi akım aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Bu hareket içinde Michel Butor, deneysel anlatı teknikleri ve anlatı zamanını, mekanını ve bakış açısını yeniden yapılandırması nedeniyle kendine özgü bir konumdadır. Butor'un eserleri arasında, hafıza, hareket ve algının kesiştiği katmanlı bir anlatı dünyası sunan La Modification adlı eseri (1957), YRH'nin en etkili örneklerinden biridir. Roman, parçalı zamansallık, çok katmanlı anlatım ve ucu açık anlam kurgusuyla geleneksel öykü anlatımından uzaklaşarak okuyucuları yansıma ve yorumlama yoluyla tutarlılığı yeniden inşa etmeye davet eder. Bu çalışma, zamansal ve mekânsal ilişkilerin anlatının anlamını nasıl şekillendirdiğini incelemek amacıyla, Mikhail Bakhtin'in kronotop kavramının analitik merceğinden La Modification'ı incelemektedir.

Kronotop, genel olarak anlatıda zaman ve mekânın kaynaşması olarak anlaşılır ve Bakhtin'in edebiyat teorisinde merkezi bir role sahiptir. Bakhtin, bu terimin kısa ama öz ve sabit bir tanımını hiçbir zaman sunmamış olsa da, zamansal ve mekânsal boyutların ayrılmaz ve anlamlı hale geldiği anlatı olaylarının düzenleyici merkezi olarak rolünü vurgulamıştır. Zaman ve mekân, yalnızca arka plan olarak işlev görmek yerine, ilişkileri aktif olarak düzenler, anlatı hareketini şekillendirir ve yorumu etkiler. Bakhtin, her biri belirli zamansal-mekânsal düzenlemeler aracılığıyla insan deneyimini anlatısal olarak görünür kılan yol, taşra kasabası, eşik ve karşılaşma gibi tekrarlayan kronotopları tanımlar. Kavramsal belirsizliğine ilişkin eleştirilere rağmen, kronotop, anlatıların deneyimi ve anlamı nasıl düzenlediğini açıklamadaki esnekliği nedeniyle verimli bir analitik çerçeve olmaya devam etmektedir.

Bu çalışma, Michel Butor'un La Modification adlı eserinde yol, değişim, taşra kasabası ve eşik kronotoplarını belirlemeyi ve analiz etmeyi ve bu yapıların Fransız Yeni Roman geleneği içinde Michel Butor'un anlatı tasarımını nasıl aydınlattığını göstermeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, bu çalışma, okuyucuların katmanlı zamansallık, değişen bakış açıları ve yorumlama açıklığı ile karakterize edilen

anlatılarda bu tür yapıları nasıl tanıyabileceğini göstererek kronotopun yorumlama potansiyelini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Metodolojik olarak, bu çalışma nitel olarak desenlenmiştir ve belge inceleme yöntemini kullanmaktadır. İncelenen belge, Butor'un La Modification adlı eseridir. Seçilen kronotopları örnekleyen anlatı anları belirlenmiş ve kurgusal evrende zamansal ve mekânsal boyutların anlamı nasıl şekillendirdiğini ve kronotopik yapıların hafıza, hareket ve karar verme temsilini nasıl yönlendirdiğini açıklamak için yorumlanmıştır.

Bulgular, yol kronotopunun romanın baskın organizasyonel ilkesini oluşturduğunu göstermektedir. Paris'ten Roma'ya tren yolculuğu, kurgusal şimdiki zamanı oluştururken aynı zamanda hafıza, yüzleşme, tereddüt ve dönüşümün sembolik bir alanı olarak işlev görmektedir. Bu yolculuk sırasında Léon Delmont, hatırlanan deneyimler, mevcut gözlemler ve hayal edilen gelecekler arasında sürekli hareket ederek, geleneksel kronolojiyi istikrarsızlaştıran örtüşen zamansal katmanlar üretir. Tren, sadece bir rota olmaktan ziyade, içsel yansıma ve dışsal hareketin aynı anda ortaya çıktığı bir kronotopik alan haline gelir. Kompartman ve çevredeki manzara, hareketlilik, hafıza ve algının kesiştiği anlar yaratır ve Delmont'un karısı Henriette ve sevgilisi Cécile ile ilgili geçmiş karşılaşmaları yeniden gözden geçirmesine ve hayatının gelecekteki yönünü yeniden düşünmesine olanak tanır. Bu nedenle yol, hem kelimenin tam anlamıyla hem de mecazi olarak işlev görür; coğrafi hareketin yanı sıra duygusal belirsizliği ve psikolojik öz-yüzleşmeyi temsil eder.

Çalışmada tanımlanan ikinci kronotopik yapı değişim kronotopudur. Bakhtin, değişimi açıkça ayrı bir kronotop türü olarak sınıflandırmasa da, kurgusal ve gerçek dünyalar arasındaki karşılıklı etkileşime dair tartışması, bu yorumun kavramsal temelini oluşturmaktadır. La Modification'da bu durum, özellikle anlatının sonuna doğru, Delmont'un okunan romana benzeyen bir biçimde gelecekte bir kitap yazmayı hayal ettiği yerde belirginleşir. Bu öz-yansıtıcı an, kurgu ile okuma eyleminin kendisi arasında bir etkileşim yaratır ve kahramanın hayali yazarlığı ile okuyucunun yorumlama deneyimi arasında bir örtüşme oluşturur. Böylece kurgu ve gerçeklik, daha sonra postmodern yazınla ilişkilendirilecek meta-kurgusal stratejileri önceden haber veren sembolik bir etkileşime girer.

Taşra kasabası kronotopu, Delmont'un Roma'ya dair anıları ve beklentileri ile ortaya çıkar. Bakhtin başlangıçta taşra mekanını zamansal olarak tekrarlanan veya durgun olarak tanımlamış olsa da, La Modification'da Roma, özgürlük, arzu, canlılık ve hayal edilen yenilenmeyle ilişkili duygusal, tarihsel ve sembolik bir önem kazanır. Anıtların, sokakların ve tarihi yerlerin ayrıntılı tasvirleriyle şehir, anlatısal bir mekândan daha fazlası haline gelir; Delmont'un özlemlerini ve duygusal bağlarını yansıtırken aynı zamanda bu beklentilerin istikrarsızlığını da ortaya koyar. Bu nedenle Roma, hafıza, beklenti ve hayal edilen olasılığın birleştiği önemli bir kronotopik merkez işlevi görür.

Aynı derecede önemli bir başka kronotop, tereddüt, kriz ve duygusal belirsizlik anlarında ortaya çıkan eşik kronotopudur. Anlatı boyunca Delmont, özellikle Cécile ile ilişkisi ve karısı ve çocuklarına karşı sorumlulukları konusunda, birbiri ile çelişen olasılıklar arasında kalır. Hayatını yeniden şekillendirmeye hazır görünse de, anlatı sürekli olarak çözümü erteler ve kesinlikten ziyade tereddüdü ön plana çıkarır. Bu nedenle eşik, yalnızca metaforik bir geçiş noktası olarak değil, kimliğin ve anlamın akışkan kaldığı, sonuçlanmadan ziyade süreci ve belirsizliği vurgulayan istikrarsız bir zamansal durum olarak işlev görür.

Özetle söylemek gerekirse, bulgular La Modification'ın, Fransız Yeni Romanı'na özgü katmanlı kronotopik yapılar aracılığıyla anlatı zamanı, mekân, hafıza ve öznellik arasındaki ilişkiyi yeniden yapılandırdığını göstermektedir. Kronolojinin istikrarlı bir sırayla ilerlediği geleneksel gerçekçi kurgunun aksine, Butor, hatırlanan deneyimlerin, mevcut algıların ve hayal edilen geleceklerin aynı anda var olduğu parçalı bir anlatı kurar. Bu nedenle okuyucular, süreksiz zamansal ve mekânsal düzlemlerde anlamı yeniden yapılandırmada aktif olarak yer almalıdır. Bu çalışma, kronotopun hem Butor'un kurgusunun biçimsel yeniliklerini hem de Yeni Roman Hareketi ile gelen daha geniş anlatı dönüşümlerini anlamak için etkili bir yorumlama çerçevesi sunduğu ve hareketin, belirsizliğin, hafızanın ve öz yansıtmanın zaman ve mekân temsiliyle nasıl ayrılmaz bir hale geldiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kronotop, Yeni Roman Akımı, Karnaval, Dostoyevski, Zaman, Mekân

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

Chronotope in Michel Butor's La Modification: A Bakhtinian Reading within the French New Novel Tradition

Introduction

Postmodernist narratives emerged after Dostoevsky's poetics, Einstein's relativity theory, the NNM, modernism, and postmodernism, all of which have influenced art and literature. Among those, Dostoevsky has a significant place for the Russian literary theorist and philosopher Mikhail Bakhtin, as far as the development of the art of the novel is concerned, "because his novels point the way toward a new and better type of novel" (Brandist, 2011, p. 142). The influence of Dostoevsky has been so significant that, based on his poetics, Bakhtin developed the concepts of Dialogism, Carnivalesque, Heteroglossia, and Chronotope.

Einstein's theory of relativity helped people realize that the flow and perception of time differed from Newtonian physics. The reflection of this development on the plane of fiction or narrative universe has been the breaking of the traditional chronological timeline and the increasing importance of independent and discrete moments in the chronological process in new genre texts. In such texts, where moments intertwined with the past and the future and melting together come to the fore, the stream of consciousness technique emerges. The process of creating new types of texts that the reader can reinterpret has thus accelerated. The new genre narratives are works that contain semantic gaps for various reasons and involve the reader in the process of reconstructing the text while filling these gaps.

In the postmodernist narratives, new techniques such as playfulness, metafiction, intertextuality, multiple narrators, and multiple points of view are used. In those narratives, the technique of intertextuality and the interpretation of the text require the reader to have a certain cognitive and affective readiness because making meaning from the text, comprehending what is read, learning, producing, storing and reconstructing information on the subject depends on the reader's ability to perceive intertextual relations correctly and effectively. Intertextuality, often explained with the "iceberg" metaphor, refers to texts that are not easy to read and require a certain level of readiness.

The NNM and Michel Butor

The NNM, coined as a term by Émile Henriot, refers to a move away from traditional literary forms in French novels, the effects of which were also seen on the other side of the Atlantic in French-speaking Canada. Alain Robbe-Grillet, a key figure in the NNM as a theorist and author, rejected many elements of the traditional novel and viewed earlier authors as outdated because of their emphasis on plot, action, narrative, ideas, and character. Instead, he proposed a new approach that would present a unique perspective, prioritizing the details of the world over plot and character rather than using the world to serve the story. A group of writers known as the New Novelists emerged in the 1950s, including Robbe-Grillet and Michel Butor in France, along with others, and Gérard

Bessette and Jacques Godbout in Canada. The common denominator of these writers was that they all generally rejected traditional elements of fiction, such as chronology, plot, character development, and the omniscient narrator.

A glance at the works in the NNM would reveal that they have quite different characteristics from the traditional realist novel. Rıfat and Rıfat (1991) summarize the movement as follows*: "In the 1950s, when French writers such as Alain Robbe-Grillet, Michel Butor, Claude Simon, Robert Pinget, Claude Ollier, Robert Pinget, Claude Ollier and Nathalie Sarraute, who initially had nothing in common except the desire to get rid of or oppose the technical and aesthetic approaches specific to traditional narrative forms, found the opportunity to publish their novels in publishing houses such as Minuit, Gallimard, Calman-Levy, Laffont, Marin and Tour de Feu, and the genre called the new novel began. The word "new" is undoubtedly used here to indicate a novel genre that was emerging in opposition to tradition." (p. 7).*

In the works written per the NNM, there is often neither a beginning nor an end. The beginning of the narrative text is like its end, and the end is almost like its beginning. Even after the final sentence, the text gives the feeling that the narrative will continue. Therefore, such texts with deliberately left gaps in them are narratives with "open ends" that allow the reader to participate in the process of reinterpreting/rewriting the text. The closed texts in which all the details of the majority of the traditional realist novels written until the end of the 19th century transform into open narratives in which the reader is included in the process of rewriting the text starting with the 20th century.

In the works in the NNM, the form of narration was considered more important than the event, and the linearly progressing time element we see in traditional realist novels changes. The element of time progresses in a fictional mobility and broken in a way, reflecting the whole complexity of life. The space, which appears as two-dimensional and in blocks in traditional realistic novels, is presented in pieces and three-dimensionally in the new style works. In such works, events are often narrated through objects. The narrative characters, whose names are generally not given in the text, remain in the background compared to the event element.

There are also some stylistic differences among the artists of the NNM. For example, Butor *"describes the object with the features that reveal the position of the human being" and differs from Robbe-Grillet in this respect (Baldıran, 2002, p. 12). In addition, Butor (1964) states in his essay L'espace du Roman that from that moment on, the study of form in the novel gained significant importance and that in the NNM, not the theme but the way of telling the theme is important. He adds, "Every kind of fiction enters our space as a journey, and from this point of view, it can be said that the main theme of novels is the journey" (p. 44).*

Unlike traditional novels in which chronological order is followed, Rıfat and Rıfat (1991) state, *"Instead of narrative that progresses on a certain line as in the traditional novel, Butor turned to a polyphonic writing technique, a set of symbols that would reflect and display the plurality and complexity of life. According to him, the novel, which is a special form of narrative that is one of the basic constituents of understanding reality, is the laboratory of narrative; it is the best phenomenological field in which to examine how reality appears to us or how it can appear to us (pp. 12-13).*

After 1950, Butor, who was considered "one of the most original people of the Eurocentric line of thought," *made studies that brought philosophy and poetry together during the years he studied philosophy. Rıfat & Rıfat (1991) state that in the following years, "Butor embarked on a search for an art that would have scientific characteristics on the one hand and literature that would be equated with music and painting on the other. He tried to theorize his plans by both writing novels and thinking about them…. In his novels Butor deals with the problems of space specific to painting and the problems of time specific to music together and shows these two features as factors that organize both the plot of the work and the life of the person in the novel. Butor tried to present the*

objects around us from different points of view in a way we are not accustomed to and thus presented the social and spiritual reality of man in a new arrangement" (p. 11).

In the NNM, the narrative's characters have ceased to be objects in the universe of the text they belong to and have become subjects. To give an example, Léon Delmont, the protagonist of Butor's narrative *La Modification,* is a character who is brought into being as a subject in the text. The train journey Delmont makes is presented to the reader's attention in all its reality. Therefore, in *La Modification,* life is presented to the reader's attention visually, almost like watching a movie.

La Modification attracted the attention of scholars in Türkiye as well. Güzelşen did his dissertation on La Modification which was later published as a book in 1978. In his analysis, Güzelşen notes that Butor used the second person plural vous through the narrator to expound the consciousness and universe of thought of Delmont and to involve the reader to identify with the character and be able to see the hidden, repressed aspects of his universe.

The Concept of Chronotope: Origins, Development, and Applications Beyond Literature

The concept of *chronotope* - literally meaning "time-space" - term derived from the Greek words for time and space - has become a pivotal analytical tool in understanding narrative structures within literary theory. As Chebanov (2015) explains, "The idea of chronotope was introduced into literary criticism by the Russian philosopher and literary theorist Mikhail Mikhaylovich Bakhtin in 1937-1938" (p. 145). However, as Dentith (1995) notes, the term itself was not a Bakhtinian invention: "Bakhtin is profuse in coining new terms, but 'chronotope' is actually not one of his coinages; he took the term from a lecture he heard from the biologist A.A. Ukhtomsky in 1925" (p. 49).

The scientific roots of the term are essential to understanding its evolution. Chebanov (2015) observes that chronotope initially emerged in Ukhtomsky's writings, which contained limited discussion of the concept. Chebanov adds that a programmatic report Ukthomsky gave on chronotope in 1925 marks a critical moment where he links chronotope to the work of physicists like Einstein and Minkowski, as well as physiologists like Sherrington, providing a foundation for Bakhtin's later adaptation of the term. Bakhtin was present during that lecture. This revelation provides insight into the concept's interdisciplinary roots, as Ukhtomsky's work linked biological ideas to broader theories of time and space.

Despite the stated ambiguity of Ukhtomsky's own usage, his influence on Bakhtin's thought is historically documented. Holquist (2002) confirms that chronotope is "one of the very few non-Russian words Bakhtin uses as part of his technical vocabulary" and that he explicitly linked his use of the term to Ukhtomsky. His usage of the term points to the importance of time-space configurations in understanding narrative form.

Similar to Ukhtomsky, Bakhtin never provided a fixed or concise definition of the term although he emphasized its analytical utility in literary contexts. Instead, as Morson and Emerson (1990) state, he used examples and generalizations to illustrate the concept. This has led to some difficulty in pinning down the exact contours of the term. Holquist (2002) admits that *"many readers will find themselves hard pressed to answer the question, 'What exactly is a chronotope?" (p. 107)* even after reading Bakhtin's 200-page monograph. Konak (2021) states the unclarity experienced by interested parties as follows: *"Bakhtin's concept of chronotope has been criticized as weak in terms of its theoretical framework and methodologically inadequate. The primary criticism is that there is no qualified definition of the concept of chronotope. Instead, Bakhtin identifies and explains the main chronotopes in the novels he analyzes. In this sense, it can be said in scientific circles that the framework Bakhtin has established will not be sufficient on its own but is a conceptual tool that can make rich contributions to various scientific fields of study" (p. 1147).* Nonetheless, the concept of

chronotope as *"a unit of analysis for studying language according to the ratio and characteristics of the temporal and spatial categories represented in that language"* (Bakhtin in Morson and Emerson, 1990, p. 425) continues to be an appealing tool in literary analysis. It is the inseparability of time and space - and their embeddedness in language and narrative - that makes the concept so compelling.

According to Bakhtin (1981) chronotopes "are the organizing centers for the fundamental narrative events of the novel. The chronotope is the place where the knots of the narrative are tied and untied. It can be said without qualification that to them belongs the meaning that shapes the narrative. We cannot help but be strongly impressed by the representational importance of the chronotope. Time becomes, in effect, palpable and visible; the chronotope makes narrative events concrete, makes them take on flesh, and causes blood to flow in their veins. An event can be communicated, it becomes information, and one can give precise data on the place and time of its occurrence. However, the event does not become a figure. It is precisely the chronotope that provides the ground essential for the showing-forth, the representability of events" (p. 250). In the essay, Bakhtin lists five types of chronotopes, which are chronotope of encounter and the road, chronotope of the castle, chronotope of the salon, chronotope of the provincial town, and chronotope of threshold. Kırılmış and Magdy (2023) further describe chronotope as *"an approach that establishes a connection between the world inside the narrative and the world outside. It is an element that can help us understand why a character thinks the way he does about what he observes or what drives him to act in a certain way. The action, which is influenced by time and space, creates the whole meaning, makes all the details in the narrative explicit, and makes the chronotope active" (p. 320).*

Scholars in the West did not begin to engage systematically with Bakhtin's theory of the chronotope until the 1980s. Bemong and Borghart (2010) emphasize that Bakhtin's theory, including the chronotope, began receiving systematic scholarly attention only in the latter part of the 20th century when Western scholars began recognizing its value for understanding narrative evolution and literary form. The publication of Bakhtin's translated essay, *Forms of Time and of the Chronotope in the Novel* by Emerson and Holquist in 1984 in the book The Dialogic Imagination must have provided the impetus for employment of the concept in literary analysis in the West.

Since then, the chronotope has become an essential analytical lens used to study how narratives construct and reflect culturally specific configurations of space and time. Bakhtin's own examples - such as the chronotope of the road, the threshold, or the provincial town - reveal how temporal-spatial arrangements shape genre and meaning. Müller (2010), for instance, has applied this concept to explore environmental dimensions in literature. He contrasts earlier portrayals of roads as sites of human-nature interaction, as in Steinbeck's The Grapes of Wrath or Frost's The Road Not Taken, with modern depictions where roads serve as sterile transit routes, altered by automobiles that minimize both time and environmental engagement.

Beyond literature, the chronotope has found productive applications across the social sciences. In linguistic anthropology, Basso (1984) applied the concept to his study of Western Apache place-based storytelling. In this context, geographic locations act as chronotopes, where time and space fuse to evoke historical memory and moral significance. These "monuments" of the landscape offer tangible access to communal identity, as Basso describes how certain places become moral reminders, embedding time and history in physical space.

Similarly, in anthropology, HadžiMuhamedović (2018) has extended Bakhtin's theory in his ethnography *Waiting for Elijah*. In describing the southeastern Bosnian Field of Gacko, he introduces the notion of schizochronotopia - a dissonant split in timespace, where different collective memories and future visions collide. In this case, the field is experienced through competing chronotopes that reflect contrasting religious and cultural worldviews, producing both physical and symbolic tension within the landscape.

The concept has also proved fruitful in studies of tourism. Nogués-Pedregal (2012) argues that tourism constitutes a chronotopic act, where the tourist imbues physical locations with symbolic and experiential significance based on personal and collective temporalities.

Educational research has also embraced the chronotope to understand learning environments as dynamic time-space configurations; Brown and Renshaw (2006) analyze classroom participation as shaped by the interaction of past experience, present engagement, and future expectations. In a similar vein, Kumpulainen, Mikkola, and Jaatinen (2013) examine technology-mediated creative projects in schools and find that students navigate multiple chronotopes - formal and informal, digital and physical - reflecting the blended nature of contemporary learning spaces. In another work, Mutnick (2006) applies the concept to writing instruction, arguing that writing is always shaped by the temporal and spatial contexts in which it occurs as writing is not a neutral or isolated activity but is deeply embedded in specific times and places. She suggests that recognizing contexts that produce chronotopic conditions helps educators understand how classroom environments, educational institutions, and outside cultural forces influence student writing. With her approach, Mutnick encourages a more context-aware pedagogy that values writing as a situated, dynamic practice rather than a decontextualized skill.

In Türkiye, chronotope has been the subject of dissertations, Master's theses, and articles. In her dissertation, Sevgi (2023) examines Bakhtin's concept of chronotope in the Turkish novels published between 1870 and 1928 and demonstrates that the temporal-spatial signs of those novels do not remain indifferent to the changes experienced throughout the historical changes that occurred. In her Master's thesis, Gezeroğlu (2015) provides an analysis of the road, the castle, the salon, the provincial town, the threshold, and the public square chronotopes in the stories of Nezihe Meriç - a prominent Turkish short story writer.

Özkaya (2017), in her article on Butor and La Modification, states that Butor is influenced by Bergson's philosophy of time, which forms the functionality of space. The events that come to life in the memory through the stream of consciousness continue in direct proportion to the space. Özkaya adds that in La Modification, "the intertwined present, past and future time are perceived as a whole. Butor uses concrete examples from an abstract perspective. He shows that the novel is poetic as a whole, not in separate sections. From the narrator-hero's perspective, he also presents objects in a certain order" (p. 62).

Foreign scholars have also used chronotope as a tool to study novels by Turkish and international authors. In her interesting article on a Turkish novel, Buskivadze (2021) handles the concept of chronotope in Ahmet Hamdi Tanpınar's *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (The Time Regulation Institute). She explores two types of chronotopes: topographic and psychological. The topographic chronotope reflects concrete, historical time and space, showing how changes over time shape and are reflected in the physical setting. This space carries cultural, social, and economic traces of its era. The psychological chronotope represents time and space as experienced internally by characters, who become detached from real-time due to personal crises and live instead in mentally constructed timelines.

In another interesting study on the Kyrgyz author, Chinghiz Aitmatov's novel *The Mark of Cassandra*, Arseven (2012) describes the concept of chronotope "as the infiltration of the period in which the author lived into a historical novel. The Mark of Cassandra does not deal with a historical period; on the contrary, it is a novel of a design for the future of humankind. Therefore, at first glance, it may not seem right to dwell on the concept of chronotope in this novel. However, it should be kept in mind that the concept of chronotope plays an important role in placing the works of literature in their social and political contexts, not only through the relationship between time and space" (p.60). In another study, Özdemir Riganelis (2021) examined the novel *Ölüm Hükmü* (The Death Sentence) by the Azerbaijani author Elçin Efendiyev. Her analysis revealed the existence of the

chronotopes of the road, castle, house, threshold, salon, guest room, nature, and provincial town in that novel.

Finally, in a study in the field of cinema, Sözen (2008) argues that films, just like novels, are works that narrate humans in social space-time. He continues that these two forms of storytelling are determined by space-time relations and that this is the reason why novels and cinema, like theater, are called temporal arts. To prove this point, he analyzes three films with a view to chronotopes.

As seen, chronotope continues to offer a flexible, interdisciplinary tool for analyzing the interaction of space, time, and meaning across various contexts. Its persistent ambiguity - rather than a weakness - may, in fact, be the source of its power, enabling scholars to adapt it creatively while staying rooted in its original intellectual lineage.

To conclude this section on the concept, in our opinion, chronotope may be defined as the link between fiction, imagination, and the real world, the element that processes the elements of time, space, and motion together and establishes the connection between all elements of the narrative.

Purpose of the study

As already stated, chronotope remains a problematic concept for interested parties as it has not been defined clearly. This study aims to analyze the well-known novel of one of the outstanding authors of the NNM using the concept of chronotope as the tool of analysis and show the chronotopes of road, exchange, provincial town, and threshold with quotations from *La Modification*.

Among the details that draw attention are what the protagonist remembers about the city of Paris, the details of *The Legend of Fontainebleau*, and the Hunter. These may be interpreted as a kind of pioneering intertextual relationship in the work. In addition, toward the end of the work, it is also seen that the protagonist is constructing the work he will write in the future. It is noteworthy that this feature, which brings postmodernist narratives closer to the metafictional plane, is seen in a work included in the NNM. Even though these features point to important characteristics of the novel, they are beyond the scope of this study, they will not be discussed here in detail because the theoretical framework of the study has been determined as informing readers of the presence of different chronotope types in an influential author's well-known literary work in the NNM.

Methodology

This study is qualitative by nature and examines how the chronotopes of road, exchange, provincial town, and threshold are handled in Butor's La Modification. It employed document analysis - a qualitative research method. In this method, the subject under review is depicted as it is. For this purpose, documents such as books, documents, observation, and interview records are examined (Yıldırım & Şimşek, 2013). The novel *La Modification* is the document. The novel was reviewed by two field experts, sections that illustrated the four types of chronotopes narratives were determined and explained with examples in the Findings. The chronotopes were attempted to be explained in a way that an ordinary reader could understand. The statements in the analysis are intended to enable readers to discover the chronotopes and their meanings while reading narratives written with techniques used by authors in the NNM.

Reviewed work

Michel Butor penned four novels, which are *Passage de Milan* (1954), *L'Emploi du temps* (1956), *La Modification* (1957), which won the *Renaudot Prize* the same year, and *Degrés* (1960). The object of analysis of this study, *La Modification*, may rightfully be considered his most famous novel. It was translated into English under three titles at three different times. The first translation appeared under the title Second *Thoughts* (1958), the second translation was titled *A Change of Heart* (1959), and the third translation, *Changing Track*, was published in 2017. The translation we used in

this study is the second translation. *La Modification* was also translated into Turkish - the authors' native language - in 1973 by "e publications" under the title "*Değişme*" (The Change).

Narrative Techniques Used in La Modification

The main space in the novel is the compartment of the train in which Léon Delmont, the protagonist, is a passenger and is on his way to Rome. The cities of Rome and Paris are the central locations in the novel. The time element in the novel is layered. These time layers can be determined as follows: 1. the fictional present in which the train journey is in progress, 2. the recent past belonging to Delmont and his wife Henriette, 3. the distant past belonging to Delmont and Henriette, 4. the recent past belonging to Delmont and his mistress Cecile, and 5. the past, which is a little more distant than the recent past belonging to Delmont and Cecile.

Delmont remembers and/or narrates what he sees from the window of the compartment he is in throughout the novel and his life with Henriette and Cecile through the associations that these views evoke in him. Therefore, the element of time, which can be said to be one of the "characters", is presented in a layered and multidimensional way in the text. In narratives where the element of time is handled this way, moments defined as the shortest unit of time inevitably come to the fore. When viewed from this perspective, it would be appropriate to consider the definition of moments in the essays on novels written by Butor. *"Because, in addition to the impossibility of narrating events in a linear sequence, it is also impossible to present the entire sequence of events in a certain section. We can only experience time uninterruptedly in certain moments"* (Butor, 1964, p. 93). In our opinion, the chronotope in La Modification should be sought primarily in the moments in which time is presented uninterruptedly and made visible, as in Bakhtin's definition. In the text, Delmont *"undergoes a process of change by witnessing both his own life narrated by the narrator and the behavior of the people he travels with in the train compartment, and as a result of this change, he tries to give a new order to his own life and actions"* (Rıfat, 2019: 91). This situation inevitably brings the moments experienced by the protagonist to the forefront of the novel.

One feature that makes the reader's task difficult in a work constructed in this way is to be able to follow the transition between the fictional present moment of the novel and the fictional near and distant past or future times. Butor has made the following explanation for this situation in his essay on the novel: *"The white space that unites two paragraphs in which two events that took place at different times are narrated in the purest and simplest way is seen as the fastest form of narration, a speed that erases everything. By placing various sections within this whiteness, the author ensures that the reader allocates a certain amount of time to move from one to the other and, especially, that a certain stage is placed between the time of reading and the time of adventure"* (Butor, 1964, p. 94). As Butor has stated here, in La Modification, to facilitate the task of the reader of the New Novel, there is a space between the different temporal segments - a whiteness - as the author puts it.

It is possible to say that the narrator, one of the basic structural elements of a work of fiction, is also dimensional and multi-layered, which Butor accomplishes through the general use of the second person plural pronoun vous. The use of this stylistic device may be interpreted as the dissolution of Delmont's self-presence following the decision he had made. At times, Delmont crosses a border and breaks with his past. This plural you then functions as the critical distance translating a form of strangeness into oneself. Rıfat (2012) states, "the narration presented with the pronoun vous in the work puts Léon in the position of the person who is spoken of, who is spoken about. The moment Léon tries to get rid of the personality that listens to his own story, the narration with "you" turns into a narration with 'I'" (p. 91). The narration with the plural you also offers the reader the opportunity to be and/or become the character of the novel. As can be seen, La Modification is a work in which the narrator element is evaluated as dimensional, multi-layered, and plural, like the element of time.

All the new techniques used in this work make the narrative different from the traditional realist novel. Through these features, Butor must have wanted to present the narrative to his readers by making it visual in all the chaos and movement of life.

Findings

In this section, Bakhtin's definitions of *the road, exchange, provincial town, and threshold chronotopes* are exemplified with quotations from the novel.

1. The Road Chronotope

Throughout Delmont's train journey, moments that include his distant and recent past are intertwined, and the decisions of the protagonist, which change as the beginning of the end and/or the end of the beginning, are presented to the reader in various chronotopes and in mobility.

Even though the general impression is that Bakhtin attempts to explain chronotopes with examples rather than definitions, the road chronotope stand out as the exception as Bakhtin chooses to define it clearly: *"Encounters in a novel usually take place on the road. The road is a particularly good place for random encounters. On the road, the spatial and temporal paths of the most varied people intersect at one spatial and temporal point…. any contrast may crop up, and the most various fates may collide and interweave with one another…. The chronotope of the road is both a point of new departures and a place for events to find their denouement. Time, as it were, fuses together with space and flows in it (forming the road); this is the source of the rich metaphorical expansion on the image of the road as a course: 'the course of a life,' 'to set out on a new course,' 'the course of history' and so on"* (Bakhtin, 1984, pp. 243-244).

According to this definition, the road chronotope in La Modification is processed in the following ways: Delmont takes a train journey from Paris to Rome. During this journey, he both reviews his past life and makes new decisions about his life. The train and the compartment that Delmont is in are in the fictional present time, a space where people with different characteristics coincidentally meet and coexist and where Delmont meets Cecile for the first time in the same compartment in the distant past of the narrative. The memories that Delmont remembers during the train journey constitute the primary plot layer of the narrative. The fictional present of the novel is what Delmont sees inside the train compartment and outside the window of the same compartment. Therefore, in the train, which appears as the main space in the narrative, the moments are made visible in the mobility of the train by overlapping the past time and the fictional present time.

In the narrative, the train journey from France to Rome is Delmont's confrontation with himself through his memories. As a result of his changing decisions, he returns to France mentally while heading toward Rome. In this respect, this train journey can be read as "the beginning and the end at the same time, or the end of the beginning or the beginning of the end."

A good example of time-space is the moment when Delmont first meets Cecile on the train which has the same meaning for him in both the fictional present and the past times: *"It was definitely later in the day than it is now, it was mid-afternoon, in a train which left this morning like this one and reached Rome at dawn…. When you saw her for the first time, you were already sitting at the table next to the window for the second service. Dijon had gone past long ago, so had Beaune, Macon, Chalon and even Bourg…now there were mountains to be seen instead of vineyards…. She was opposite you in the seat where the professor was sitting a moment ago, and she began to smile and leaned back, a little to the left."* (Butor, 1959, pp. 53-55).

For the fictional present time, Delmont narrates his observations about the passengers in the same compartment at the moments he is present simultaneously combining them with his observations about life outside. One of the moments when Delmont starts to present his observations about the passengers in the train car he is in is in the following quote: *"She sits down by the window,*

slipping her bag into the corner by her side, and clasps her hands between her knees, furrowing her gray tweed skirt. He picks up his books from the shelf and settles down; they look at each other, they look at you, they smile at you, they recognized you up front while he was crushing a lump of sugar in his thick blue cup; a very slight intimacy has arisen between you and them which sets the three of you apart from the other four, from the mere fact of having eaten that little meal, not together but in the same moving dining room, so it would be easy for you at this juncture to draw a little nearer to them and start a conversation…The young priest bends his arm again and reverts to reading and wearily muttering his breviary. ***You can see cows in the fields.*** *Then you start turning the pages of your train schedule once more"* (Butor, 1959, p. 20).

In the above paragraph, in which it is understood that there are four people in total in the same compartment with Delmont, while the fictional moment is presented to the attention, the fictional very recent past (the encounter with the other passengers in the compartment for breakfast in the dining car), also that the road and movement are made evident through the cows seen on the train's route, which we indicate in bold (located as external space in the text); and that a space-time overlap is mentioned; by showing the inside and outside of the compartment at the same time, the time in the past when the train is traveling and the moment in the fictional time are overlapped and made almost visible.

The train compartment is not evaluated here under the chronotope of the guest room and the salon because there are passengers who get off the train at various stations and/or change their places in the compartment within the fictional reality. In addition, there are not enough in-depth dialogues between them to create intrigue that affects the narrative's plot. At this point, it is important to point out that Butor developed an address/dialogue with the reader that extends to the whole text thanks to the vous narration he has realized through the protagonist, with whom he is seen to be identical.

Another example for the chronotope of the *road* from the novel may be given as follows: *"Beyond the corridor, there is a farm, with a clump of yellow poplars, a deep lane that twists back and reappears behind the bulge of a big field scored with furrows and speckled with crows,* ***on which*** *there appears a helmeted motorcyclist in a leather jacket, who* ***comes toward the railroad tracks*** *and then disappears behind embankments under a bridge over which the locomotive and* ***the front cars of your own train*** *can now be seen moving.* ***You try to catch another glimpse of him through the window between the priest and the bride****, but he must be far behind you now"* (Butor, 1959, pp. 23-24).

In the above paragraph, there is an overlapping of internal and external spaces and time; the speeds/movements of the train and the motorcycle, which are understood to be equivalent to each other, make the time flowing in the fictional reality visible. Therefore, the chronotope of the *road* in the text presents the fictional *moment* and life to the reader in all its reality and speed/movement.

As the final remark on the road chronotope, in *La Modification*, fiction enters our space as a train journey which constitutes both the central theme of the novel in a holistic sense and the chronotopes of the *road* and the *encounter*.

2. The Exchange Chronotope

In his essay on the concept of chronotope, although Bakhtin does not specify exchange as a separate type of chronotope, he mentions an exchange between the world of the narrative and the real world and states that this exchange is spatial: *"However forcefully the real and the represented world resist fusion, however immutable the presence of that categorical boundary line between them, they are nevertheless indissolubly tied up with each other and find themselves in continual mutual interaction; uninterrupted exchange goes on between them….The work and the world represented in it enter the real world and enrich it, and the real world enters the work and its world as part of the process of its creation, as well as part of its subsequent life. Of course, this process of exchange is*

itself chronotopic." (Bakhtin, 1984, p. 254). Based on this explanation by Bakhtin, we have found it appropriate to name this type of chronotope, which we have determined to exist in our study, the *exchange* chronotope.

An example from the novel for the *exchange* chronotope is found in the last part of the novel where Delmont decides to write a book which he sets up as follows: *"You tell yourself: 'This book should show the role Rome can play in the life of a man in Paris. The two cities could be imagined as layered, connected by hidden passages known to only a few… so that everyone's sense of place becomes double, with Rome altering Paris through true or misleading parallels. Besides the usual routes linking them, there would be special points of contact that open at certain moments… The best approach is to preserve their real geographic relationship and bring to life, in literature, the crucial inner movement that occurred as your body traveled from one station to another…toward this future, necessary book whose outward form you now hold.'"* (Butor, 1959, pp. 243-249).

As seen in this excerpt from the text, the novel we are reading is the book that Delmont sets out to write. Therefore, at the end of the novel, the time and space in which Delmont who we know is also the narrator, constructs the time we read in the text and the train, which is the space he is in and the time we read the established text and the space we are in coincide. In a structural analysis of the work, there is the following comment about this situation: *"When the train arrives in Rome, Léon decides to write a book, and the form and meaning of the book he will write will be composed of the facts and adventures narrated in La Modification. Léon Delmont will now write his own adventure… and the reader will experience the adventure with him once more…. This may be interpreted as Léon's identifying with the narrator or the author."* (Rifat, 2012: pp. 97-98). Therefore, this chronotope that we detect in the last chapter of the novel represents a fusion, an *exchange* between the fictional world of the work and the real world, creating a chronotope that almost makes the time of fiction and the time of reading coincide, just as Bakhtin clarified in his work.

3. The Provincial Town Chronotope

One of the chronotope types mentioned by Bakhtin is the *provincial town* chronotope. In our opinion, it may be more accurate to find another name for this chronotope type in the narrative because this chronotope determined in the narrative is the city of Rome, which we understand means *freedom* for Delmont, and which is presented to us in all its historical texture and beauty/liveliness, with the camera eye technique as if it were a movie. Bakhtin (1981) describes this chronotope as follows: *"The markers of this time are simple, crude, and material, fused with the everyday details of specific locales, with the quaint little houses and rooms of the town, with the sleepy streets, the dust and flies, the club, the billiards and so on. Time here is without event and, therefore, almost seems to stand still… It is a vicious and sticky time that drags itself slowly through space…. Novelists use it as an ancillary time, one that may be interwoven with other noncyclical temporal sequences; it often serves as a contrasting background for temporal sequences that are more charged with energy and event." (p.* 248).

At that fictional moment in the novel, Delmont presents the city of Rome, which is included in his plans for the near future, to the reader within its historical texture: *"But mostly you'll follow your usual route: to the Piazza dell'Esedra, then along the Via Nazionale as the shops open and motorcycles begin their familiar, irritating buzzing. Instead of stopping at the still-sleeping Hotel Quirinal, you'll hurry past on the opposite sidewalk… moving toward the Victor Emmanuel Monument, leaving the already busy Corso to your right, skirting the Palazzo Venezia, passing the Gesù, and heading toward Sant'Andrea della Valle. Yet it will still be too early, despite all the detours and pauses added to your walk… so you'll have to circle the Capitoline Hill or climb to the Piazza del Campidoglio, then descend to the Tiber, cross over to Largo Argentina with its medieval tower, central excavation filled with starving cats, and the ruins of four Republican-era temples."* (Butor, 1959, pp. 33-34).

As seen, the city of Rome, which can be said to be the meaning of Delmont's life because it evokes freedom and youth in the novel, is described many times in the text in its historical texture and all its vitality. With this feature, the city of Rome creates a chronotope of a *provincial town* with its historical sites and buildings related to its past.

4. The Threshold Chronotope

Another type of chronotope that Bakhtin defines is the *threshold* chronotope. Bakhtin defines this chronotope type as follows: *"We will mention one more chronotope, highly charged with emotion and value, the chronotope of threshold…its most fundamental instance is as the chronotope of crisis and break in a life. The word 'threshold' itself already has a metaphorical meaning in everyday usage, and is connected with the breaking point of a life, the moment of crisis, the decision that changes a life…. In literature, the chronotope of the threshold is always metaphorical and symbolic."* (1984, p. 248).

When this definition is taken into account, the time-spaces in the novel where Delmont experiences dissolution or change may be considered as the threshold chronotope. It is a time-space in which we see Delmont's feelings for his mistress Cecile changing: *"But that deep, suppurating wound cannot heal without such a cleansing, and if you were to go on waiting, the gangrene would spread further and deeper still… It was high time to choose between these two women, or, more precisely to face the consequences of that choice, to proclaim it openly, never mind about hurting Henriette or upsetting the children, since this was the only possible way to cure her, to cure them, to cure yourself, to safeguard Cecile's health; but how hard the decision was to make, how hard the knife shook in your hand!"* (Butor, 1959, p. 89).

In the *threshold* chronotope presented here, in the fictional present tense read until this part of the novel, it is understood that Delmont, who we think had already made his decision in favor of his lover Cecile, has not yet made the ultimate decision and that he is on the verge of making an ultimate decision but afraid of making it. The passages in which the protagonist's hesitations like these are described may be given as examples of the *threshold* chronotope.

Discussion and Conclusion

The NNM stands apart from the conventions of the traditional realistic novel; writers of this movement create layered, shifting, and sometimes fragmented worlds instead of presenting events through a single, stable narrator, and an ordered sense of time and place. The familiar linear story gives way to patterns of reflection, memory, and interruption. Readers who expect closure or a clearly traced storyline often find these texts demanding because they must engage actively with structure and meaning. Within such works, the usual narrative elements - narrator, time, character, and setting - lose fixed roles and change their relation to one another. Endings are left deliberately open, leaving interpretation to the reader rather than supplying a defined resolution.

A concept that helps clarify these narrative transformations is chronotope, a term for the connection between time and space within a story, coined by Mikhail Bakhtin. Chronotope is often described as the 'intersection of time and space, yet it has broader implications. Unlike conventional realist fiction, in which time flows typically in sequence within stable locations, producing continuity, time in the NNM no longer advances steadily but bends, overlaps, and folds inward, reflecting mental and emotional processes rather than external order, because this relation is reconfigured. Each narrative organizes temporal and spatial relations in its own way and, by doing so, shapes how experience is represented. In Butor's *La Modification*, this fusion defines the design of the novel. The narrative follows a train journey in which the outer rhythm of travel mirrors the inner rhythm of thought. As the protagonist moves across space, he finds his mind replaying former experiences, doubts, and recollections. Physical motion and inward reflection form one continuous

current. A limited span of travel contains the range of a life, revealing how memory alters perception and compresses time.

A recurring pattern, which focuses on moments of hesitation and transition, is the threshold chronotope. In *La Modification*, Delmont seems to choose Cécile, but his conviction soon unravels. The narrative is driven not by its resolution, but by the uncertainty that surrounds it. A threshold operates as the zone between possibilities; it is a brief hesitation where change can occur but has not yet taken form. In other words, it is the pause rather than what follows, echoing how much of modern fiction turns away from neat endings toward ongoing discovery. The threshold is not a rigid border. It is a moment of thought, a quiet turning point that keeps meaning open. Identity and meaning remain fluid and decisions gain significance through the process rather than through any conclusion.

Traditional novels often lead readers through a continuous timeline in a stable setting. Opposite to this general trend, works produced in the NNM shift among remembered moments, present experience, and imagined futures. Readers follow the protagonist through those crossings, assemble meaning from fragments, and reading becomes an interpretive act rather than a passive observation. Scenes function as puzzle pieces, and coherence emerges as connections are noticed and weighed. These narratives require focus and patience. Their appeal lies less in eventfulness than in tracing patterns - echoes across places, repetitions with difference, and returns that alter earlier scenes. The readers' path parallels that of the characters; both seek order within discontinuity.

The NNM rethinks the relation among story, time and space. Chronotope, on the other hand, provides a frame for understanding this change by showing how modern narratives replace linear progress with layered experience. The analysis of *La Modification* demonstrates how theoretical ideas become artistic practice, as Butor renders the simultaneity of outer movement and inner awareness. The discussion extends existing work on Bakhtin and the NNM by emphasizing that the chronotope not only describes narrative space and time but also shapes them actively as a creative force. Taken together, *La Modification* underscores the fact that the goal of fiction extends well beyond the expected recounting of events and also that the novel becomes a way to map experience, revealing how movement, reflection, and memory form.

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

Michel Butor'un La Modification Adlı Eserinde Kronotop: Fransız Yeni Roman Geleneği Bağlamında Bakhtinci Bir Okuma

Giriş

Postmodernist anlatılar; Dostoyevski poetikası, Einstein'ın görelilik kuramı, Yeni Roman Hareketi (YRH), modernizm ve postmodernizmin ardından ortaya çıkmıştır ve bunların tümü sanat ile edebiyatı etkilemiştir. Bunlar arasında Dostoyevski, roman sanatının gelişimi açısından Rus edebiyat kuramcısı ve filozof Mihail Bakhtin için önemli bir yere sahiptir; "çünkü onun romanları yeni ve daha iyi bir roman türüne giden yolu göstermektedir" (Brandist, 2011, s. 142). Dostoyevski'nin etkisi o denli önemli olmuştur ki Bakhtin, onun poetikasından hareketle Diyalojizm, Karnavalesk, Heteroglossia ve Kronotop kavramlarını geliştirmiştir.

Einstein'ın görelilik kuramı, insanların zamanın akışının ve algılanışının Newton fiziğindekinden farklı olduğunu anlamalarına yardımcı olmuştur. Bu gelişmenin kurmaca düzlemine veya anlatı evrenine yansıması, geleneksel kronolojik zaman çizgisinin kırılması ve yeni tür metinlerde kronolojik süreç içerisindeki bağımsız ve birbirinden ayrı anların giderek önem kazanması şeklinde olmuştur. Geçmiş ve gelecekle iç içe geçen ve birbiri içinde eriyen anların öne çıktığı bu tür metinlerde bilinç akışı tekniği ortaya çıkar. Böylece okurun yeniden yorumlayabileceği yeni metin türleri oluşturma süreci hızlanmıştır. Yeni tür anlatılar, çeşitli nedenlerle anlamsal boşluklar içeren ve okuru bu boşlukları doldururken metni yeniden yapılandırma sürecine dâhil eden eserlerdir.

Postmodernist anlatılarda oyunsuluk, üstkurmaca, metinlerarasılık, çoklu anlatıcılar ve çoklu bakış açıları gibi yeni teknikler kullanılmaktadır. Bu anlatılarda metinlerarasılık tekniği ve metnin yorumlanması, okurun belirli bir bilişsel ve duyuşsal hazırbulunuşluğa sahip olmasını gerektirir; çünkü metinden anlam çıkarma, okunanı kavrama, öğrenme ve konuyla ilgili bilgiyi üretme, saklama ve yeniden yapılandırma, okurun metinlerarası ilişkileri doğru ve etkili bir şekilde algılayabilmesine bağlıdır. Çoğu zaman "buzdağı" metaforuyla açıklanan metinlerarasılık, okunması kolay olmayan ve belirli bir düzeyde hazırbulunuşluk gerektiren metinleri ifade eder.

Yeni Roman Hareketi ve Michel Butor

Bir terim olarak Émile Henriot tarafından ortaya atılan Yeni Roman Hareketi (YRH), Fransız romanında geleneksel edebî biçimlerden uzaklaşmayı ifade eder; bu hareketin etkileri Atlantik'in diğer yakasında, Fransızca konuşulan Kanada'da da görülmüştür. YRH'nin hem kuramcı hem de yazar olarak önde gelen isimlerinden Alain Robbe-Grillet, geleneksel romanın birçok unsurunu reddetmiş; olay örgüsüne, eyleme, anlatıya, düşüncelere ve karaktere verdikleri önem nedeniyle önceki yazarların eskimiş olduğunu düşünmüştür. Bunun yerine, dünyayı öykünün hizmetinde kullanmak yerine olay örgüsü ve karakterden çok dünyanın ayrıntılarına öncelik veren ve özgün bir bakış açısı sunacak yeni bir yaklaşım önermiştir. 1950'lerde Fransa'da Robbe-Grillet ve Michel Butor'un yanı sıra başka yazarları, Kanada'da ise Gérard Bessette ve Jacques Godbout'yu kapsayan

ve Yeni Romancılar olarak bilinen bir yazar grubu ortaya çıkmıştır. Bu yazarların ortak noktası, kronoloji, olay örgüsü, karakter gelişimi ve her şeyi bilen anlatıcı gibi geleneksel kurmaca unsurlarını genel olarak reddetmeleridir.

YRH kapsamında verilen eserlere göz atıldığında, bunların geleneksel gerçekçi romandan oldukça farklı özelliklere sahip olduğu görülür. Rıfat ve Rıfat (1991) hareketi şöyle özetlemektedir: "1950 yıllarında Alain Robbe-Grillet, Michel Butor, Claude Simon, Robert Pinget, Claude Ollier ve Nathalie Sarraute gibi başlangıçta geleneksel anlatı biçimlerine özgü teknik ve estetik yaklaşımlardan kurtulma ya da bunlara karşı çıkma isteği dışında hiçbir ortak yönleri bulunmayan Fransız yazarların romanlarını Minuit, Gallimard, Calman-Levy, Laffont, Marin ve Tour de Feu gibi yayınevlerinde yayımlama olanağı bulmalarıyla yeni roman adı verilen tür başlamıştır" (s. 7). 'Yeni' sözcüğü geleneğe karşı ortaya çıkan bu roman türünü belirtmek için kullanılmaktadır.

YRH doğrultusunda yazılan eserlerde çoğu zaman ne bir başlangıç ne de bir son vardır. Anlatı metninin başlangıcı sonu, sonu ise neredeyse başlangıcı gibidir. Metin, son cümleden sonra bile anlatının devam edeceği hissini verir. Bu nedenle, içerisinde bilinçli olarak boşluklar bırakılan bu tür metinler, okurun metni yeniden yorumlama/yazma sürecine katılmasına olanak tanıyan "açık sonlu" anlatılardır. On dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar yazılan geleneksel gerçekçi romanların çoğunda bütün ayrıntıların verildiği kapalı metinler, yirminci yüzyıldan itibaren okurun metni yeniden yazma sürecine dâhil edildiği açık anlatılara dönüşmüştür.

YRH kapsamındaki eserlerde anlatım biçimi olaydan daha önemli kabul edilmiş ve geleneksel gerçekçi romanlarda gördüğümüz doğrusal biçimde ilerleyen zaman unsuru değişmiştir. Zaman unsuru, yaşamın bütün karmaşıklığını yansıtacak biçimde kurmaca bir hareketlilik içinde ve parçalanmış olarak ilerler. Geleneksel gerçekçi romanlarda iki boyutlu ve bloklar hâlinde görülen mekân, yeni tarzdaki eserlerde parçalar hâlinde ve üç boyutlu olarak sunulur. Bu tür eserlerde olaylar çoğunlukla nesneler aracılığıyla anlatılır. Metinde genellikle adları verilmeyen anlatı karakterleri, olay unsuruna kıyasla arka planda kalır.

YRH sanatçıları arasında bazı biçemsel farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin, Baldıran (2002) Butor'un "nesneyi insanın konumunu ortaya koyan özellikleriyle" betimlediğini ve bu bakımdan Robbe-Grillet'den ayrıldığını belirtir. Ayrıca Butor (1964), *L'espace du Roman* başlıklı denemesinde romanda biçim incelemesinin o andan itibaren önemli ölçüde değer kazandığını ve YRH'de temanın değil, temanın anlatılış biçiminin önemli olduğunu belirtir. Şöyle ekler: "Her tür kurmaca, mekânımıza bir yolculuk olarak girer ve bu açıdan bakıldığında romanların temel temasının yolculuk olduğu söylenebilir" (s. 44).

Kronolojik sıranın izlendiği geleneksel romanların aksine Rıfat ve Rıfat (1991) şöyle belirtmektedir: "Geleneksel romandaki gibi belli bir çizgi üstünde ilerleyen bir öyküleme yerine, yaşamın çoğulluğunu, karmaşıklığını yansıtacak, görüntüleyecek bir simgeler bütününe çok sesli bir yazı tekniğine yönelmiştir Butor. Ona göre, gerçeği kavramanın temel oluşturucularından biri olan anlatının özel bir biçimi durumundaki roman, *anlatının laboratuvarı*dır; gerçeğin bize nasıl göründüğünün ya da nasıl görünebileceğinin inceleneceği en iyi *fenomenolojik* alandır" (ss. 12-13).

1950'den sonra "Avrupa merkezli düşünce çizgisinin en özgün isimlerinden biri" olarak kabul edilen Butor, felsefe eğitimi aldığı yıllarda felsefe ile şiiri bir araya getiren çalışmalar yapmıştır. Rıfat ve Rıfat (1991), Butor'un ilerleyen yıllarda "bir yandan bilimsel özellikler taşıyacak bir sanat, diğer yandan müzik ve resimle eş değer olacak bir edebiyat arayışına giriştiğini" belirtmektedir: "Tasarılarını hem roman yazarak hem de roman üzerine düşünerek kuramsallaştırmaya çalışan Butor'un özellikle *Passsage de Milan* (1954), *L'Emploi du temps* (1956) ve *La Modification* (1957) adlı üç romanı, Fransa'da yeni-roman'ın yaygınlaşmasını sağladı. Butor bu üç romanda da, resme özgü *uzam* sorunlarıyla, müziğe özgü *zaman* sorunlarını birlikte ele aldı ve bu iki özelliği hem yapıtın kurgusunu hem de roman içindeki insanın yaşamını düzenleyen etkenler olarak gösterdi. Butor, çevremizdeki nesneleri, değişik bakış açılarına göre hiç alışık olmadığımız

bir biçimde vermeye, böylece insanın toplumsal ve tinsel gerçeğini de yeni bir düzenlemeyle sunmaya çalıştı" (s. 11).

YRH'de anlatı karakterleri, ait oldukları metin evreninin nesneleri olmaktan çıkmış ve özne hâline gelmiştir. Örnek vermek gerekirse Butor'un *La Modification* adlı anlatısının başkişisi Léon Delmont, metinde özne olarak var edilen bir karakterdir. Delmont'un yaptığı tren yolculuğu, bütün gerçekliğiyle okurun dikkatine sunulur. Dolayısıyla *La Modification*'da yaşam, adeta bir film izleniyormuş gibi görsel biçimde okurun dikkatine sunulmaktadır.

La Modification, Türkiye'deki araştırmacıların da ilgisini çekmiştir. Güzelşen, daha sonra 1978 yılında kitap olarak yayımlanan doktora tezini *La Modification* üzerine hazırlamıştır. Güzelşen, incelemesinde Butor'un anlatıcı aracılığıyla ikinci çoğul şahıs zamiri *vous*'yu Delmont'un bilincini ve düşünce evrenini açıklamak, okurun karakterle özdeşleşmesini sağlamak ve onun evreninin gizli, bastırılmış yönlerini görebilmesine olanak tanımak amacıyla kullandığını belirtmektedir.

Kronotop Kavramı: Kökenleri, Gelişimi ve Edebiyat Dışındaki Uygulamaları

Sözcük anlamıyla "zaman-mekân" anlamına gelen ve Yunancada zaman ve mekânı ifade eden sözcüklerden türetilen kronotop kavramı, edebiyat kuramında anlatı yapılarını anlamaya yönelik temel bir çözümleme aracı hâline gelmiştir. Chebanov'un (2015) açıkladığı üzere, "Kronotop düşüncesi edebiyat eleştirisine Rus filozof ve edebiyat kuramcısı Mihail Mihayloviç Bakhtin tarafından 1937-1938 yıllarında kazandırılmıştır" (s. 145). Bununla birlikte Dentith'in (1995) belirttiği gibi, terimin kendisi Bakhtin'in buluşu değildir: "Bakhtin yeni terimler türetme konusunda oldukça üretkendir; ancak 'kronotop' aslında onun türettiği terimlerden biri değildir. Bu terimi, 1925 yılında biyolog A. A. Ukhtomsky'den dinlediği bir konferanstan almıştır" (s. 49).

Terimin bilimsel kökenleri, geçirdiği gelişimi anlamak açısından önemlidir. Chebanov (2015), kronotopun ilk olarak kavramın sınırlı ölçüde ele alındığı Ukhtomsky'nin yazılarında ortaya çıktığını belirtmektedir. Chebanov ayrıca Ukhtomsky'nin 1925 yılında kronotop üzerine sunduğu program niteliğindeki bildirinin, kronotopu Einstein ve Minkowski gibi fizikçilerin yanı sıra Sherrington gibi fizyologların çalışmalarıyla ilişkilendirdiği kritik bir dönüm noktası olduğunu ve Bakhtin'in daha sonra terimi uyarlamasına temel oluşturduğunu eklemektedir. Bakhtin de bu konferansta hazır bulunmuştur. Bu bilgi, Ukhtomsky'nin çalışmalarının biyolojik düşünceleri daha geniş zaman ve mekân kuramlarıyla ilişkilendirmesi nedeniyle kavramın disiplinler arası kökenlerine ışık tutmaktadır.

Ukhtomsky'nin kavramı kullanımı konusunda belirtilen belirsizliğe rağmen, Bakhtin'in düşüncesi üzerindeki etkisi tarihsel olarak belgelenmiştir. Holquist (2002), kronotopun "Bakhtin'in teknik söz varlığının bir parçası olarak kullandığı Rusça kökenli olmayan çok az sayıdaki sözcükten biri" olduğunu ve Bakhtin'in bu terimi kullanımını açıkça Ukhtomsky ile ilişkilendirdiğini doğrulamaktadır. Bakhtin'in terimi kullanımı, anlatı biçiminin anlaşılmasında zaman-mekân düzenlemelerinin önemine işaret etmektedir.

Ukhtomsky'ye benzer şekilde Bakhtin de edebî bağlamlardaki çözümleme işlevini vurgulamasına rağmen terimin sabit veya özlü bir tanımını hiçbir zaman vermemiştir. Bunun yerine, Morson ve Emerson'un (1990) belirttiği gibi, kavramı açıklamak için örneklerden ve genellemelerden yararlanmıştır. Bu durum, terimin kesin sınırlarının belirlenmesinde birtakım güçlüklere yol açmıştır. Holquist (2002), Bakhtin'in iki yüz sayfalık monografisini okuduktan sonra bile "birçok okurun 'Kronotop tam olarak nedir?' sorusunu yanıtlamakta oldukça zorlanacağını" kabul etmektedir (s. 107). Konak (2021), konuyla ilgilenenlerin yaşadığı belirsizliği şöyle ifade etmektedir: "Bakhtin'in kronotop kavramı, kuramsal çerçevesi açısından zayıf ve metodolojik olarak yetersiz olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Öncelikli eleştiri, kronotop kavramının nitelikli bir tanımının yapılmadığı yönündedir. Bunun yerine Bakhtin, ele aldığı romanlardaki belli başlı kronotopları belirlemeye ve açıklamaya girişmiştir. Bu anlamda, bilim çevrelerinde, Bakhtin'in

temellendirdiği çerçevenin tek başına yeterli olmayacağı fakat çeşitli bilimsel çalışma alanlarına zengin katkılar sunabilecek kavramsal bir araç olduğu fikri ağır basmaktadır (s. 1147-1148). Bununla birlikte kronotop kavramı, "dilde temsil edilen zamansal ve mekânsal kategorilerin oranına ve özelliklerine göre dili incelemeye yönelik bir çözümleme birimi" olarak edebî çözümlemelerde ilgi çekici bir araç olmayı sürdürmektedir (Bakhtin'den aktaran Morson ve Emerson, 1990, s. 425). Kavramı bu denli etkileyici kılan, zaman ile mekânın birbirinden ayrılamaması ve bunların dil ile anlatının içine yerleşmiş olmasıdır.

Bakhtin'e (1981) göre kronotoplar, "romanın temel anlatı olaylarının düzenleyici merkezleridir. Kronotop, anlatının düğümlerinin atıldığı ve çözüldüğü yerdir. Anlatıyı biçimlendiren anlamın kayıtsız şartsız onlara ait olduğu söylenebilir. Kronotopun temsile ilişkin önemi karşısında derinden etkilenmemek mümkün değildir. Zaman fiilen elle tutulur ve görünür hâle gelir; kronotop anlatı olaylarını somutlaştırır, onlara can verir ve damarlarında kan dolaşmasını sağlar. Bir olay aktarılabilir bilgi hâline gelir ve olayın gerçekleştiği yer ile zamana ilişkin kesin veriler sunulabilir. Ancak olay bir biçime dönüşmez. Olayların görünür kılınması ve temsil edilebilirliği için gerekli zemini sağlayan tam olarak kronotoptur" (s. 250). Bakhtin bu denemesinde beş kronotop türü sıralar: karşılaşma ve yol kronotopu, şato kronotopu, salon kronotopu, taşra kasabası kronotopu ve eşik kronotopu. Magdy ve Tatar Kırılmış (2023) ise kronotopu "anlatının içindeki dünya ile dışındaki dünya arasında bağlantı kuran bir yaklaşım" olarak tanımlamaktadır. Bu "bir karakterin gözlemlediği şey hakkında neden bu şekilde düşündüğünü veya onu belirli bir şekilde hareket etmeye iten şeyin ne olduğunu anlamamızı sağlayabilen bir unsurdur. Buradaki zaman ve uzamdan etkilenen hareket tüm anlamı oluşturarak anlatıdaki bütün ayrıntıları aşikâr hâle getirir ve kronotopu aktif kılar." (s. 320).

Batı'daki araştırmacılar, Bakhtin'in kronotop kuramını 1980'lere kadar sistemli biçimde ele almaya başlamamıştır. Bemong ve Borghart (2010), kronotop da dâhil olmak üzere Bakhtin'in kuramının sistemli akademik ilgi görmeye ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında, Batılı araştırmacıların anlatının gelişimini ve edebî biçimi anlamadaki değerini fark etmeye başlamalarıyla başladığını vurgulamaktadır. Bakhtin'in *Forms of Time and of the Chronotope in the Novel* başlıklı denemesinin Emerson ve Holquist tarafından çevrilerek 1981 yılında *The Dialogic Imagination* adlı kitapta yayımlanması, kavramın Batı'daki edebî çözümlemelerde kullanılmasına ivme kazandırmış olmalıdır.

Kronotop, o zamandan bu yana anlatıların kültüre özgü mekân ve zaman düzenlemelerini nasıl oluşturduğunu ve yansıttığını incelemek için kullanılan temel bir çözümleme merceği hâline gelmiştir. Bakhtin'in yol, eşik veya taşra kasabası kronotopu gibi kendi örnekleri, zamansal-mekânsal düzenlemelerin türü ve anlamı nasıl biçimlendirdiğini göstermektedir. Örneğin Müller (2010), bu kavramı edebiyattaki çevresel boyutları araştırmak için kullanmıştır. Müller, Steinbeck'in *The Grapes of Wrath* veya Frost'un *The Road Not Taken* adlı eserlerinde görüldüğü üzere yolların insan-doğa etkileşiminin gerçekleştiği yerler olarak sunulduğu önceki betimlemeler ile otomobillerin hem zamanı hem de çevreyle etkileşimi azaltması sonucunda yolların yalıtılmış geçiş güzergâhları olarak işlev gördüğü modern betimlemeleri karşılaştırmaktadır.

Kronotop, edebiyatın ötesinde sosyal bilimlerin farklı alanlarında da verimli uygulama alanları bulmuştur. Basso (1984), dilsel antropoloji alanında bu kavramı Batı Apaçilerinin mekâna dayalı hikâye anlatıcılığı üzerine yaptığı çalışmada kullanmıştır. Bu bağlamda coğrafi konumlar, zaman ile mekânın tarihsel belleği ve ahlaki anlamı çağrıştırmak üzere birleştiği kronotoplar olarak işlev görür. Basso'nun belirli yerlerin zamanı ve tarihi fiziksel mekâna yerleştirerek nasıl ahlaki hatırlatıcılara dönüştüğünü açıklarken belirttiği üzere, coğrafyanın bu "anıtları" toplumsal kimliğe somut erişim sağlamaktadır.

Benzer şekilde HadžiMuhamedović (2018), antropoloji alanında Bakhtin'in kuramını *Waiting for Elijah* başlıklı etnografik çalışmasında genişletmiştir. Güneydoğu Bosna'daki Gacko

Ovası'nı betimlerken farklı kolektif belleklerin ve geleceğe ilişkin tasavvurların çatıştığı, zaman-mekânda uyumsuz bir bölünmeyi ifade eden şizokronotopya kavramını ortaya koymuştur. Bu örnekte ova, karşıt dinî ve kültürel dünya görüşlerini yansıtan ve coğrafya içerisinde hem fiziksel hem de simgesel gerilim oluşturan birbiriyle rekabet hâlindeki kronotoplar aracılığıyla deneyimlenmektedir.

Kavramın turizm çalışmalarında da verimli olduğu görülmüştür. Nogués-Pedregal (2012), turistin kişisel ve kolektif zamansallıklara dayanarak fiziksel mekânlara simgesel ve deneyimsel anlam yüklediği turizmin kronotopik bir eylem oluşturduğunu savunmaktadır.

Eğitim araştırmaları da öğrenme ortamlarını dinamik zaman-mekân düzenlemeleri olarak anlamak amacıyla kronotop kavramını benimsemiştir. Brown ve Renshaw (2006), sınıf içi katılımı geçmiş deneyimler, mevcut katılım ve geleceğe yönelik beklentiler arasındaki etkileşimin biçimlendirdiği bir süreç olarak incelemektedir. Benzer şekilde Kumpulainen, Mikkola ve Jaatinen (2013), okullarda teknoloji aracılığıyla yürütülen yaratıcı projeleri incelemekte ve öğrencilerin çağdaş öğrenme ortamlarının harmanlanmış yapısını yansıtan resmî ve gayriresmî, dijital ve fiziksel çok sayıda kronotop arasında hareket ettiklerini belirlemektedir. Mutnick (2006) ise başka bir çalışmada kavramı yazma öğretimine uygulayarak yazmanın gerçekleştiği zamansal ve mekânsal bağlamlar tarafından her zaman biçimlendirildiğini savunmaktadır; çünkü yazma, tarafsız veya yalıtılmış bir etkinlik değil, belirli zamanlara ve mekânlara derinden yerleşmiş bir etkinliktir. Mutnick, kronotopik koşulları üreten bağlamların farkına varılmasının eğitimcilerin sınıf ortamlarının, eğitim kurumlarının ve dışarıdaki kültürel güçlerin öğrencilerin yazma süreçlerini nasıl etkilediğini anlamalarına yardımcı olduğunu ileri sürmektedir. Mutnick bu yaklaşımıyla, yazmayı bağlamından koparılmış bir beceri olarak değil, belirli bir bağlama yerleşmiş dinamik bir uygulama olarak değerlendiren ve bağlama karşı daha duyarlı olan bir pedagojiyi teşvik etmektedir.

Türkiye'de kronotop; doktora tezlerine, yüksek lisans tezlerine ve makalelere konu olmuştur. Sevgi (2023), doktora tezinde Bakhtin'in kronotop kavramını 1870 ile 1928 yılları arasında yayımlanan Türk romanlarında incelemekte ve bu romanlardaki zamansal-mekânsal göstergelerin tarihsel süreçte yaşanan değişimlere kayıtsız kalmadığını ortaya koymaktadır. Gezeroğlu (2015) ise yüksek lisans tezinde, Türk öykücülüğünün önde gelen isimlerinden Nezihe Meriç'in öykülerindeki yol, şato, salon, taşra kasabası, eşik ve meydan kronotoplarını çözümlemektedir.

Özkaya (2017), Butor ve *La Modification* üzerine yazdığı makalesinde Butor'un, mekânın işlevselliğini biçimlendiren Bergson'un zaman felsefesinden etkilendiğini belirtmektedir. Bilinç akışı aracılığıyla bellekte canlanan olaylar, mekânla doğru orantılı olarak devam eder. Özkaya ayrıca *La Modification*'da "iç içe geçen şimdiki, geçmiş ve gelecek zamanın bir bütün olarak algılandığını" belirtmektedir. "Butor, soyut bakış açısından hareketle, somut örneklere yer verir. Romanın ayrı ayrı bölümlerle değil, bir bütün olarak şiirsellik taşıdığını gösterir. Anlatıcı-kahramanın bakış açısıyla, nesneleri de belli bir düzen içinde verir." (s. 62).

Yabancı araştırmacılar da kronotopu Türk ve uluslararası yazarların romanlarını incelemek için bir araç olarak kullanmışlardır. Buskivadze (2021), bir Türk romanını konu alan ilgi çekici makalesinde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* adlı eserindeki kronotop kavramını ele almaktadır. Buskivadze iki tür kronotopu incelemektedir: topografik ve psikolojik kronotop. Topografik kronotop, somut tarihsel zaman ve mekânı yansıtarak zaman içinde meydana gelen değişimlerin fiziksel ortamı nasıl biçimlendirdiğini ve bu ortama nasıl yansıdığını gösterir. Bu mekân, ait olduğu dönemin kültürel, toplumsal ve ekonomik izlerini taşır. Psikolojik kronotop ise kişisel krizler nedeniyle gerçek zamandan kopan ve bunun yerine zihinsel olarak oluşturulmuş zaman çizgilerinde yaşayan karakterlerin içsel olarak deneyimlediği zaman ile mekânı temsil eder.

Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un *The Mark of Cassandra* adlı romanı üzerine yapılan başka bir ilgi çekici çalışmada Arseven (2012), kronotop kavramını "yazarın yaşadığı dönemin tarihsel bir romana sızması" olarak tanımlamaktadır. "*The Mark of Cassandra* tarihsel bir dönemi ele

almamaktadır; aksine insanlığın geleceğine yönelik bir tasarım romanıdır. Bu nedenle ilk bakışta bu romanda kronotop kavramı üzerinde durmak doğru görünmeyebilir. Bununla birlikte kronotop kavramının, yalnızca zaman ve mekân arasındaki ilişki aracılığıyla değil, edebî eserleri toplumsal ve siyasal bağlamlarına yerleştirmede de önemli bir rol oynadığı göz önünde bulundurulmalıdır" (s. 60). Özdemir Riganelis (2021) ise başka bir çalışmada Azerbaycanlı yazar Elçin Efendiyev'in *Ölüm Hükmü* adlı romanını incelemiştir. Çözümlemesi, romanda yol, şato, ev, eşik, salon, misafir odası, doğa ve taşra kasabası kronotoplarının bulunduğunu ortaya koymuştur.

Son olarak Sözen (2008), sinema alanındaki bir çalışmasında filmlerin de tıpkı romanlar gibi insanı toplumsal zaman-mekân içerisinde anlatan eserler olduğunu savunmaktadır. Bu iki anlatı biçiminin zaman-mekân ilişkileri tarafından belirlendiğini ve roman ile sinemanın tiyatro gibi zamansal sanatlar olarak adlandırılmasının nedeninin bu olduğunu belirtmektedir. Sözen, bu görüşü kanıtlamak amacıyla üç filmi kronotoplar açısından incelemektedir.

Görüldüğü üzere kronotop, farklı bağlamlarda mekân, zaman ve anlam arasındaki etkileşimin çözümlenmesine yönelik esnek ve disiplinler arası bir araç sunmayı sürdürmektedir. Kavramın süregelen belirsizliği, bir zayıflık olmaktan ziyade, araştırmacıların kavramın özgün düşünsel kökenlerine bağlı kalırken onu yaratıcı biçimde uyarlamalarına olanak tanıyan gücünün kaynağı olabilir.

Kavrama ilişkin bu bölümü sonuçlandırmak gerekirse kronotop, kanaatimizce, kurmaca, hayal gücü ve gerçek dünya arasındaki bağlantı; zaman, mekân ve hareket unsurlarını birlikte işleyen ve anlatının bütün unsurları arasında bağ kuran öge olarak tanımlanabilir.

Çalışmanın Amacı

Daha önce de belirtildiği üzere kronotop, açık biçimde tanımlanmamış olması nedeniyle konuyla ilgilenenler açısından sorunlu bir kavram olmayı sürdürmektedir. Bu çalışma, YRH'nin önde gelen yazarlarından birinin tanınmış romanını kronotop kavramını çözümleme aracı olarak kullanarak incelemeyi ve *La Modification*'dan yapılan alıntılarla yol, değişim, taşra kasabası ve eşik kronotoplarını göstermeyi amaçlamaktadır.

Başkişinin Paris şehri hakkında hatırladıkları ile *Fontainebleau Efsanesi* ve Avcı'ya ilişkin ayrıntılar, dikkat çeken unsurlar arasındadır. Bunlar, eserdeki öncü nitelikte bir metinlerarası ilişkinin örnekleri olarak yorumlanabilir. Ayrıca eserin sonlarına doğru başkişinin gelecekte yazacağı eseri kurguladığı da görülmektedir. Postmodernist anlatıları üstkurmaca düzlemine yaklaştıran bu özelliğin YRH kapsamındaki bir eserde görülmesi dikkate değerdir. Bu özellikler romanın önemli niteliklerine işaret etse de bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesi, okurları YRH'nin etkili bir yazarına ait tanınmış bir edebî eserde farklı kronotop türlerinin varlığı konusunda bilgilendirmek üzere belirlendiği için bu özellikler burada ayrıntılı biçimde ele alınmayacaktır.

Yöntem

Bu çalışma nitel bir araştırma niteliğindedir ve Butor'un *La Modification* adlı eserinde yol, değişim, taşra kasabası ve eşik kronotoplarının nasıl ele alındığını incelemektedir. Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi kullanılmıştır. Bu yöntemde inceleme konusu olduğu biçimiyle betimlenir. Bu amaçla kitaplar, belgeler, gözlem kayıtları ve görüşme kayıtları gibi dokümanlar incelenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmanın dokümanını *La Modification* romanı oluşturmaktadır. Roman üç alan uzmanı tarafından incelenmiş, dört kronotop türünü örneklendiren anlatı bölümleri belirlenmiş ve Bulgular bölümünde örneklerle açıklanmıştır. Kronotoplar, sıradan bir okurun anlayabileceği biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Çözümlemede yer verilen ifadeler, okurların YRH yazarlarının kullandığı tekniklerle yazılmış anlatıları okurken kronotopları ve bunların anlamlarını keşfetmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

İncelenen Eser

Michel Butor; *Passage de Milan* (1954), *L'Emploi du temps* (1956), yayımlandığı yıl Renaudot Ödülü'nü kazanan *La Modification* (1957) ve *Degrés* (1960) olmak üzere dört roman kaleme almıştır. Bu çalışmanın inceleme nesnesi olan *La Modification*, haklı olarak yazarın en tanınmış romanı kabul edilebilir. Eser, üç farklı zamanda üç farklı adla İngilizceye çevrilmiştir. İlk çeviri *Second Thoughts* (1958), ikinci çeviri *A Change of Heart* (1959) başlığıyla yayımlanmış, üçüncü çeviri olan *Changing Track* ise 2017 yılında yayımlanmıştır. Bu çalışmada kullanılan çeviri, ikinci çeviridir. *La Modification*, yazarların ana dili olan Türkçeye de 1973 yılında "e yayınları" tarafından *Değişme* (*The Change*) adıyla çevrilmiştir.

***La Modification*'da Kullanılan Anlatı Teknikleri**

Romanın temel mekânı, başkişi Léon Delmont'un Roma'ya giderken yolculuk ettiği tren kompartımanıdır. Roma ve Paris şehirleri, romanın merkezî mekânlarıdır. Romandaki zaman unsuru katmanlıdır. Bu zaman katmanları şöyle belirlenebilir: 1. tren yolculuğunun devam ettiği kurmaca şimdiki zaman, 2. Delmont ve eşi Henriette'e ait yakın geçmiş, 3. Delmont ve Henriette'e ait uzak geçmiş, 4. Delmont ve sevgilisi Cécile'e ait yakın geçmiş ve 5. Delmont ile Cécile'e ait yakın geçmişten biraz daha uzak olan geçmiş.

Delmont, roman boyunca içinde bulunduğu kompartımanın penceresinden gördüklerini ve bu görüntülerin kendisinde uyandırdığı çağrışımlar aracılığıyla Henriette ve Cécile ile yaşadığı hayatı hatırlar ve/veya anlatır. Dolayısıyla "karakterlerden" biri olduğu söylenebilecek zaman unsuru, metinde katmanlı ve çok boyutlu biçimde sunulur. Zaman unsurunun bu şekilde ele alındığı anlatılarda, zamanın en kısa birimi olarak tanımlanan anlar kaçınılmaz olarak öne çıkar. Bu açıdan bakıldığında, Butor'un roman üzerine yazdığı denemelerde yer alan an tanımını dikkate almak uygun olacaktır: "Çünkü olayları doğrusal bir sıra içinde anlatmanın olanaksızlığının yanı sıra, olaylar dizisinin tamamını belirli bir bölümde sunmak da olanaksızdır. Zamanı kesintisiz olarak yalnızca belirli anlarda deneyimleyebiliriz" (Butor, 1964, s. 93). Kanaatimizce *La Modification*'daki kronotop, Bakhtin'in tanımında olduğu gibi, öncelikle zamanın kesintisiz biçimde sunulduğu ve görünür kılındığı anlarda aranmalıdır. Metinde "Leon, hem anlatıcı tarafından aktarılan kendi yaşamına, hem de tren kompartımanında birlikte yolculuk ettiği kişilerin davranışlarına tanıklık ederek bir değişim sürecine girmekte ve bu değişim sonucu özyaşamına, edimlerine yeni bir düzen vermeye çalışmaktadır. (Rıfat, 2012, s. 91). Bu durum, başkişinin yaşadığı anları kaçınılmaz olarak romanın ön planına çıkarır.

Bu şekilde kurgulanmış bir eserde okurun işini zorlaştıran özelliklerden biri, romanın kurmaca şimdiki zamanı ile kurmaca yakın ve uzak geçmiş ya da gelecek zamanları arasındaki geçişleri takip edebilmektir. Butor, roman üzerine yazdığı denemesinde bu durumu şöyle açıklamıştır: "Farklı zamanlarda gerçekleşen iki olayın en yalın ve en basit biçimde anlatıldığı iki paragrafı birleştiren beyaz boşluk, anlatının en hızlı biçimi, her şeyi silen bir hız olarak görülür. Yazar, bu beyazlığın içine çeşitli bölümler yerleştirerek okurun birinden diğerine geçmek için belirli bir süre ayırmasını ve özellikle okuma zamanı ile serüven zamanı arasına belirli bir aşama yerleştirilmesini sağlar" (Butor, 1964, s. 94). Butor'un burada belirttiği gibi, *La Modification*'da Yeni Roman okurunun işini kolaylaştırmak amacıyla farklı zamansal kesitler arasında, yazarın ifadesiyle, bir boşluk, bir beyazlık bulunmaktadır.

Bir kurmaca eserin temel yapısal unsurlarından biri olan anlatıcının da metinde boyutlu ve çok katmanlı olduğu söylenebilir. Butor bunu genel olarak ikinci çoğul şahıs zamiri *vous*'yu kullanarak gerçekleştirir. Bu biçemsel aracın kullanımı, Delmont'un aldığı kararın ardından benlik varlığının çözülmesi olarak yorumlanabilir. Delmont zaman zaman bir sınırı aşar ve geçmişinden kopar. Bu çoğul "siz", kişinin kendisine yabancılaşmasının bir biçimini aktaran eleştirel bir mesafe işlevi görür. Rıfat (2012) eserde *vous* zamiriyle sunulan anlatımı şöyle ifade eder, "Siz"li anlatım Leon'u kendisinden söz edilen, kendisi üstüne konuşulan kişi durumuna sokar. Leon kendi öyküsünü

dinleyen kişilikten kurtulmaya çalıştığı an "siz"li ("vous") anlatım da "ben"li ("je") anlatıma dönüşür." (s. 91). Çoğul "siz" ile yapılan anlatım, okura romanın karakteri olma ve/veya karakterine dönüşme olanağı da sunar. Görüldüğü üzere *La Modification*, zaman unsuru gibi anlatıcı unsurunun da boyutlu, çok katmanlı ve çoğul olarak değerlendirildiği bir eserdir.

Bu eserde kullanılan bütün yeni teknikler, anlatıyı geleneksel gerçekçi romandan farklılaştırmaktadır. Butor, bu özellikler aracılığıyla yaşamın bütün karmaşası ve hareketliliği içinde anlatıyı görsel hâle getirerek okurlarına sunmak istemiş olmalıdır.

Bulgular

Bu bölümde Bakhtin'in yol, değişim, taşra kasabası ve eşik kronotoplarına ilişkin tanımları romandan yapılan alıntılarla örneklendirilmektedir.

1. Yol Kronotopu

Delmont'un tren yolculuğu boyunca uzak ve yakın geçmişini içeren anlar iç içe geçmekte; başkişinin sonun başlangıcı ve/veya başlangıcın sonu olarak değişen kararları, çeşitli kronotoplar ve hareketlilik içinde okura sunulmaktadır.

Bakhtin'in kronotopları tanımlar yerine örneklerle açıklamaya çalıştığı yönünde genel bir izlenim oluşsa da Bakhtin'in açık biçimde tanımlamayı tercih ettiği yol kronotopu bir istisna olarak öne çıkmaktadır: "Bir romandaki karşılaşmalar genellikle yolda gerçekleşir. Yol, rastlantısal karşılaşmalar için özellikle uygun bir yerdir. Yolda, çok farklı insanların mekânsal ve zamansal güzergâhları tek bir mekânsal ve zamansal noktada kesişir…. Her türlü karşıtlık ortaya çıkabilir ve çok çeşitli yazgılar birbiriyle çarpışıp iç içe geçebilir…. Yol kronotopu hem yeni başlangıçların noktası hem de olayların çözüme ulaştığı bir yerdir. Zaman adeta mekânla kaynaşır ve onun içinde akar (yolu oluşturur); yol imgesinin bir süreç olarak 'yaşamın seyri', 'yeni bir yola girmek', 'tarihin seyri' ve benzeri ifadelerle zengin bir metaforik genişlemeye uğramasının kaynağı budur" (Bakhtin, 1984, ss. 243-244).

Bu tanıma göre *La Modification*'daki yol kronotopu şu biçimlerde işlenmektedir: Delmont, Paris'ten Roma'ya trenle yolculuk eder. Bu yolculuk sırasında hem geçmiş yaşamını gözden geçirir hem de yaşamıyla ilgili yeni kararlar alır. Delmont'un içinde bulunduğu tren ve kompartıman kurmaca şimdiki zamana aittir; burası farklı özelliklere sahip insanların rastlantı sonucu karşılaştıkları ve bir arada bulundukları, aynı zamanda anlatının uzak geçmişinde Delmont'un Cécile ile ilk kez aynı kompartımanda karşılaştığı bir mekândır. Delmont'un tren yolculuğu sırasında hatırladığı anılar, anlatının temel olay örgüsü katmanını oluşturur. Romanın kurmaca şimdiki zamanı, Delmont'un tren kompartımanının içinde ve aynı kompartımanın penceresinden dışarıda gördüklerinden oluşur. Dolayısıyla anlatının temel mekânı olarak görünen trende anlar, geçmiş zaman ile kurmaca şimdiki zamanın örtüşmesi yoluyla trenin hareketliliği içinde görünür hâle getirilir.

Anlatıda Fransa'dan Roma'ya yapılan tren yolculuğu, Delmont'un anıları aracılığıyla kendisiyle yüzleşmesidir. Değişen kararlarının sonucunda Roma'ya doğru giderken zihinsel olarak Fransa'ya döner. Bu bakımdan tren yolculuğu, "aynı anda hem başlangıç hem son ya da başlangıcın sonu veya sonun başlangıcı" olarak okunabilir.

Delmont'un Cécile ile trende ilk kez karşılaştığı ve hem kurmaca şimdiki zamanda hem de geçmiş zamanda kendisi için aynı anlamı taşıyan an, zaman-mekânın iyi bir örneğidir: "Kesinlikle günün şu ankinden daha ileri bir saatiydi; öğleden sonraydı, bu sabah bunun gibi hareket eden ve Roma'ya şafak vakti ulaşan bir trendeydiniz…. Onu ilk kez gördüğünüzde, ikinci servis için pencerenin yanındaki masaya çoktan oturmuştunuz. Dijon çok geride kalmıştı; Beaune, Macon, Chalon ve hatta Bourg da öyle… artık üzüm bağlarının yerine dağlar görünüyordu…. Biraz önce

profesörün oturduğu koltukta, karşınızdaydı; gülümsemeye başladı ve hafifçe sola doğru yaslanarak arkasına dayandı" (Butor, 1959, ss. 53-55).

Delmont, kurmaca şimdiki zamanda aynı kompartımandaki yolculara ilişkin gözlemlerini, içinde bulunduğu anlarda dışarıdaki yaşama ilişkin gözlemleriyle eş zamanlı olarak birleştirip anlatır. Delmont'un içinde bulunduğu tren vagonundaki yolculara ilişkin gözlemlerini sunmaya başladığı anlardan biri şu alıntıda yer almaktadır: "Kadın pencerenin yanına oturuyor, çantasını yanındaki köşeye yerleştiriyor ve gri tüvit eteğini buruşturarak ellerini dizlerinin arasında birleştiriyor. Adam kitaplarını raftan alıp yerine oturuyor; birbirlerine bakıyorlar, size bakıyorlar, size gülümsüyorlar; adam kalın mavi fincanındaki bir kesme şekeri ezerken sizi ön tarafta tanımışlardı. O küçük yemeği birlikte değil ama aynı hareketli yemek salonunda yemiş olmanızdan dolayı sizinle onlar arasında üçünüzü diğer dört kişiden ayıran çok hafif bir yakınlık oluştu; bu nedenle şu anda onlara biraz daha yaklaşmanız ve bir konuşma başlatmanız kolay olurdu…. Genç rahip kolunu yeniden büküyor, okumaya dönüyor ve dua kitabını yorgun bir biçimde mırıldanıyor. Tarlalardaki inekleri görebiliyorsunuz. Ardından tren tarifesinin sayfalarını yeniden çevirmeye başlıyorsunuz" (Butor, 1959, s. 20).

Delmont ile birlikte aynı kompartımanda toplam dört kişinin bulunduğunun anlaşıldığı yukarıdaki paragrafta kurmaca an okurun dikkatine sunulurken, kurmaca çok yakın geçmişe de (kompartımandaki diğer yolcularla yemek vagonunda kahvaltı sırasında karşılaşılması) yer verilmektedir. Ayrıca, tren güzergâhında görülen inekler (metinde dış mekânda konumlandırılmıştır) aracılığıyla yol ve hareket görünür hâle getirilmekte ve bir zaman-mekân örtüşmesinden söz edilmektedir. Kompartımanın içi ile dışının aynı anda gösterilmesi yoluyla trenin yolculuk ettiği geçmiş zaman ile kurmaca zamandaki an örtüştürülmekte ve neredeyse görünür hâle getirilmektedir.

Tren kompartımanı burada misafir odası ve salon kronotopu kapsamında değerlendirilmemektedir; çünkü kurmaca gerçeklik içinde farklı istasyonlarda trenden inen ve/veya kompartımandaki yerlerini değiştiren yolcular bulunmaktadır. Ayrıca aralarında anlatının olay örgüsünü etkileyen bir entrika oluşturacak kadar derinlikli diyaloglar gerçekleşmemektedir. Bu noktada Butor'un, özdeş olduğu görülen başkişi aracılığıyla gerçekleştirdiği *vous* anlatımı sayesinde okurla metnin bütününe yayılan bir hitap/diyalog geliştirdiğini belirtmek önemlidir.

Romandan yol kronotopuna ilişkin bir başka örnek şöyle verilebilir: "Koridorun ötesinde, bir küme sarı kavak ağacının bulunduğu bir çiftlik ve kıvrılıp saban izleriyle çizilmiş, kargalarla beneklenmiş geniş bir tarlanın tümseğinin arkasında yeniden ortaya çıkan derin bir yol vardır. Bu yolda deri ceketli, kask takmış bir motosikletli belirir; demir yolu raylarına doğru yaklaşır ve ardından, üzerinden kendi treninizin lokomotifi ile ön vagonlarının ilerlediğinin görülebildiği bir köprünün altındaki setlerin arkasında kaybolur. Rahip ile gelinin arasındaki pencereden onu yeniden görebilmeye çalışırsınız; ancak şimdi çok gerinizde kalmış olmalıdır" (Butor, 1959, ss. 23-24).

Yukarıdaki paragrafta iç ve dış mekânlar ile zaman örtüşmektedir. Birbirine denk olduğu anlaşılan tren ile motosikletin hızları/hareketleri, kurmaca gerçeklik içinde akan zamanı görünür hâle getirmektedir. Dolayısıyla metindeki yol kronotopu, kurmaca anı ve yaşamı bütün gerçekliği ve hızı/hareketliliği içinde okura sunmaktadır.

Yol kronotopuna ilişkin son bir değerlendirme olarak *La Modification*'da kurmaca, hem bütüncül anlamda romanın merkezî temasını hem de yol ve karşılaşma kronotoplarını oluşturan bir tren yolculuğu biçiminde mekânımıza girmektedir.

2. Değişim Kronotopu

Bakhtin, kronotop kavramına ilişkin denemesinde değişimi ayrı bir kronotop türü olarak belirtmemekle birlikte anlatı dünyası ile gerçek dünya arasındaki bir değişimden söz etmekte ve bu değişimin mekânsal olduğunu ifade etmektedir: "Gerçek dünya ile temsil edilen dünya birleşmeye ne kadar güçlü biçimde dirense ve aralarındaki kategorik sınır çizgisinin varlığı ne kadar değişmez

olsa da bunlar birbirlerine ayrılmaz biçimde bağlıdır ve sürekli karşılıklı etkileşim içinde bulunurlar; aralarında kesintisiz bir değişim gerçekleşir…. Eser ve eserde temsil edilen dünya, gerçek dünyaya girerek onu zenginleştirir; gerçek dünya da hem eserin oluşturulma sürecinin hem de daha sonraki yaşamının bir parçası olarak esere ve onun dünyasına girer. Kuşkusuz bu değişim sürecinin kendisi de kronotopiktir" (Bakhtin, 1984, s. 254). Bakhtin'in bu açıklamasından hareketle çalışmamızda varlığını belirlediğimiz bu kronotop türünü değişim kronotopu olarak adlandırmayı uygun bulduk.

Romanda değişim kronotopuna ilişkin bir örnek, Delmont'un şu şekilde tasarladığı bir kitabı yazmaya karar verdiği romanın son bölümünde yer almaktadır: "Kendi kendinize şöyle diyorsunuz: 'Bu kitap, Roma'nın Paris'te yaşayan bir insanın hayatında oynayabileceği rolü göstermeli. İki şehir, yalnızca birkaç kişinin bildiği gizli geçitlerle birbirine bağlanan katmanlar hâlinde düşünülebilir… Böylece herkesin mekân algısı ikili hâle gelir ve Roma, doğru veya yanıltıcı paralellikler aracılığıyla Paris'i değiştirir. Onları birbirine bağlayan olağan güzergâhların yanı sıra belirli anlarda açılan özel temas noktaları da bulunabilir… En iyi yaklaşım, bu şehirler arasındaki gerçek coğrafi ilişkiyi korumak ve bedeniniz bir istasyondan diğerine yolculuk ederken gerçekleşen o önemli içsel hareketi, dış biçimini şu anda elinizde tuttuğunuz bu gelecekteki zorunlu kitapta edebiyat aracılığıyla canlandırmaktır'" (Butor, 1959, ss. 243-249).

Metinden alınan bu bölümde görüldüğü üzere okumakta olduğumuz roman, Delmont'un yazmaya koyulduğu kitaptır. Dolayısıyla romanın sonunda, aynı zamanda anlatıcı olduğunu bildiğimiz Delmont'un metinde okuduğumuz zamanı kurguladığı zaman ve mekân ile içinde bulunduğu mekân olan tren; bizim oluşturulmuş metni okuduğumuz zaman ve içinde bulunduğumuz mekânla örtüşmektedir. Eserin yapısal bir çözümlemesinde bu durumla ilgili şu değerlendirme yer almaktadır: "Tren Roma'ya ulaştığında Léon bir kitap yazmaya karar verir ve yazacağı kitabın biçimi ile anlamı, *La Modification*'da anlatılan olgulardan ve serüvenlerden oluşacaktır. Léon Delmont artık kendi serüvenini yazacaktır… ve okur bu serüveni onunla birlikte bir kez daha yaşayacaktır…. Bu durum, Léon'un anlatıcıyla veya yazarla özdeşleşmesi olarak yorumlanabilir" (Rıfat, 2012, ss. 97-98). Dolayısıyla romanın son bölümünde belirlediğimiz bu kronotop, tıpkı Bakhtin'in eserinde açıkladığı gibi, eserin kurmaca dünyası ile gerçek dünya arasındaki bir kaynaşmayı, bir değişimi temsil etmekte ve kurmaca zamanı ile okuma zamanını neredeyse örtüştüren bir kronotop oluşturmaktadır.

3. Taşra Kasabası Kronotopu

Bakhtin'in sözünü ettiği kronotop türlerinden biri taşra kasabası kronotopudur. Kanaatimizce anlatıda belirlenen bu kronotop, Delmont için özgürlük anlamına geldiğini anladığımız ve bütün tarihsel dokusu ile güzelliği/canlılığı içinde, kamera-gözü tekniğiyle adeta bir film gibi bize sunulan Roma şehri olduğu için bu kronotop türüne anlatıda başka bir ad verilmesi daha doğru olabilir. Bakhtin (1981) kronotopu şöyle betimlemektedir: "Bu zamanın göstergeleri yalın, kaba ve maddidir; belirli yerlerin gündelik ayrıntılarıyla, kasabanın kendine özgü küçük evleri ve odalarıyla, uykulu sokaklarıyla, toz ve sineklerle, kulüple, bilardoyla ve benzeri unsurlarla kaynaşmıştır. Buradaki zaman olaydan yoksundur ve bu nedenle neredeyse durmuş gibi görünür…. Bu, mekân içerisinde kendisini yavaşça sürükleyen kısır ve yapışkan bir zamandır…. Romancılar bu zamanı, diğer döngüsel olmayan zamansal dizilerle iç içe geçirilebilecek yardımcı bir zaman olarak kullanırlar; bu zaman, çoğu kez enerji ve olay bakımından daha yoğun zamansal diziler için karşıtlık oluşturan bir arka plan işlevi görür" (s. 248).

Delmont, romanın o kurmaca anında yakın geleceğe yönelik planlarında yer alan Roma şehrini tarihsel dokusu içinde okura sunmaktadır: "Ancak çoğunlukla her zamanki güzergâhınızı izleyeceksiniz: Piazza dell'Esedra'ya, ardından mağazalar açılırken ve motosikletler alışılmış, rahatsız edici vızıltılarına başlarken Via Nazionale boyunca ilerleyeceksiniz. Hâlâ uykuda olan Hotel Quirinal'de durmak yerine karşı kaldırım boyunca hızla geçeceksiniz… Victor Emmanuel Anıtı'na doğru ilerlerken çoktan hareketlenmiş olan Corso'yu sağınızda bırakacak, Palazzo Venezia'nın

çevresinden dolaşacak, Gesù'nun önünden geçecek ve Sant'Andrea della Valle'ye yöneleceksiniz. Yine de yürüyüşünüze eklediğiniz bütün dolambaçlara ve duraklamalara rağmen hâlâ çok erken olacak… Bu nedenle Capitoline Tepesi'nin çevresinde dolaşmanız veya Piazza del Campidoglio'ya çıkmanız, ardından Tiber'e inmeniz ve Orta Çağ'dan kalma kulesi, açlıktan bitkin kedilerle dolu merkezî kazı alanı ve Cumhuriyet dönemine ait dört tapınağın kalıntılarıyla Largo Argentina'ya geçmeniz gerekecek" (Butor, 1959, ss. 33-34).

Görüldüğü üzere romanda özgürlüğü ve gençliği çağrıştırdığı için Delmont'un yaşamının anlamı olduğu söylenebilecek Roma şehri, metinde birçok kez tarihsel dokusu ve bütün canlılığı içinde betimlenmektedir. Roma şehri bu özelliğiyle, geçmişiyle ilişkili tarihî mekânları ve yapıları aracılığıyla bir taşra kasabası kronotopu oluşturmaktadır.

4. Eşik Kronotopu

Bakhtin'in tanımladığı bir başka kronotop türü eşik kronotopudur. Bakhtin bu kronotop türünü şöyle tanımlamaktadır: "Duygu ve değer bakımından son derece yüklü bir kronotop olan eşik kronotopundan söz edeceğiz…. Bunun en temel örneği, bir yaşamdaki kriz ve kopuş kronotopudur. 'Eşik' sözcüğü gündelik kullanımda zaten metaforik bir anlama sahiptir ve bir yaşamın kırılma noktasıyla, kriz anıyla, yaşamı değiştiren kararla bağlantılıdır…. Edebiyatta eşik kronotopu her zaman metaforik ve simgeseldir" (1981, s. 248).

Bu tanım dikkate alındığında, romanda Delmont'un çözülme veya değişim yaşadığı zaman-mekânlar eşik kronotopu olarak değerlendirilebilir. Bu, Delmont'un sevgilisi Cécile'e yönelik duygularının değiştiğini gördüğümüz bir zaman-mekândır: "Ancak o derin, iltihaplı yara böyle bir temizlenme olmadan iyileşemez ve beklemeyi sürdürürseniz kangren daha da yayılır ve derinleşir… Bu iki kadın arasında seçim yapmanın ya da daha doğrusu bu seçimin sonuçlarıyla yüzleşmenin, Henriette'i incitmeyi veya çocukları üzmeyi önemsemeden bunu açıkça ilan etmenin zamanı çoktan gelmişti; çünkü onu, onları ve kendinizi iyileştirmenin, Cécile'in sağlığını korumanın mümkün olan tek yolu buydu. Fakat bu kararı vermek ne kadar zordu, bıçak elinizde nasıl da titriyordu!" (Butor, 1959, s. 89).

Burada sunulan eşik kronotopunda, romanın bu bölümüne kadar okunan kurmaca şimdiki zaman içerisinde, sevgilisi Cécile'in lehine kararını çoktan verdiğini düşündüğümüz Delmont'un henüz nihai kararını vermediği, bu kararı vermenin eşiğinde olduğu ancak karar vermekten korktuğu anlaşılmaktadır. Başkişinin buna benzer tereddütlerinin anlatıldığı bölümler, eşik kronotopuna örnek olarak verilebilir.

Tartışma ve Sonuç

YRH, geleneksel gerçekçi romanın uzlaşımlarından ayrılır. Bu hareketin yazarları, olayları tek ve değişmez bir anlatıcı ile düzenli bir zaman ve mekân anlayışı üzerinden sunmak yerine katmanlı, değişken ve zaman zaman parçalanmış dünyalar oluştururlar. Alışılmış doğrusal öykünün yerini düşünüm, bellek ve kesintilerden oluşan örüntüler alır. Bir sonuca ulaşılmasını veya açıkça izlenebilen bir olay örgüsünü bekleyen okurlar, yapı ve anlamla etkin biçimde ilgilenmek zorunda oldukları için bu metinleri çoğunlukla zorlayıcı bulurlar. Bu tür eserlerde anlatıcı, zaman, karakter ve mekân gibi alışılmış anlatı unsurları sabit rollerini kaybeder ve birbirleriyle olan ilişkileri değişir. Belirli bir çözüm sunmak yerine yorumlama işini okura bırakan sonlar, bilinçli olarak açık bırakılır.

Bu anlatısal dönüşümlerin açıklanmasına yardımcı olan kavramlardan biri, Mihail Bakhtin'in ortaya attığı ve bir öyküdeki zaman ile mekân arasındaki bağlantıyı ifade eden kronotoptur. Kronotop çoğu zaman "zaman ile mekânın kesişmesi" olarak tanımlansa da daha geniş anlamlar taşır. Zamanın genellikle değişmez mekânlarda ardışık biçimde aktığı ve süreklilik oluşturduğu geleneksel gerçekçi kurmacanın aksine YRH'de bu ilişki yeniden düzenlendiği için zaman artık düzenli biçimde ilerlemez; dışsal bir düzen yerine zihinsel ve duygusal süreçleri yansıtacak biçimde bükülür, örtüşür ve kendi içine kıvrılır. Her anlatı, zamansal ve mekânsal ilişkileri kendine özgü bir biçimde düzenler ve böylece

deneyimin nasıl temsil edileceğini belirler. Butor'un *La Modification* adlı eserinde bu kaynaşma, romanın yapısını belirlemektedir. Anlatı, yolculuğun dışsal ritminin düşüncenin içsel ritmini yansıttığı bir tren yolculuğunu takip eder. Başkişi mekân içinde ilerlerken zihninde geçmiş deneyimlerini, kuşkularını ve anılarını yeniden yaşar. Fiziksel hareket ile içsel düşünüm, kesintisiz tek bir akış oluşturur. Sınırlı bir yolculuk süresi, belleğin algıyı nasıl değiştirdiğini ve zamanı nasıl sıkıştırdığını göstererek bir yaşamın tamamını içine alır.

Tereddüt ve geçiş anlarına odaklanan yinelenen örüntülerden biri eşik kronotopudur. *La Modification*'da Delmont, Cécile'i seçmiş gibi görünür; ancak kararlılığı kısa süre içinde çözülür. Anlatıyı yönlendiren, ulaştığı sonuç değil, bu sonucu çevreleyen belirsizliktir. Eşik, olasılıklar arasındaki bir alan olarak işlev görür; değişimin gerçekleşebileceği ancak henüz biçim kazanmadığı kısa bir tereddüt anıdır. Başka bir deyişle eşik, sonrasında gerçekleşenlerden çok duraksama anıdır ve modern kurmacanın büyük ölçüde kesin sonlardan uzaklaşarak devam eden bir keşif sürecine yönelmesini yansıtır. Eşik, katı bir sınır değildir. Anlamı açık tutan bir düşünme anı, sessiz bir dönüm noktasıdır. Kimlik ve anlam akışkanlığını korur; kararlar ise herhangi bir sonuçtan çok süreç aracılığıyla önem kazanır.

Geleneksel romanlar, okurları çoğu zaman değişmez bir mekân içindeki kesintisiz bir zaman çizgisi boyunca yönlendirir. Bu genel eğilimin aksine YRH kapsamında üretilen eserler, hatırlanan anlar, mevcut deneyimler ve hayal edilen gelecekler arasında geçiş yapar. Okurlar bu geçişlerde başkişiyi takip eder, parçalardan anlam oluşturur ve böylece okuma, edilgen bir gözlem olmaktan çıkarak yorumlayıcı bir eyleme dönüşür. Sahneler bir yapbozun parçaları gibi işlev görür; bağlantılar fark edilip değerlendirildikçe tutarlılık ortaya çıkar. Bu anlatılar dikkat ve sabır gerektirir. Bu eserlerin çekiciliği, olayların yoğunluğundan çok mekânlar arasındaki yankılar, farklılık içeren tekrarlar ve önceki sahneleri değiştiren geri dönüşler gibi örüntülerin izlenmesinde yatar. Okurların izlediği yol, karakterlerin izlediği yola koşuttur; her ikisi de süreksizlik içinde bir düzen arar.

YRH; öykü, zaman ve mekân arasındaki ilişkiyi yeniden ele alır. Kronotop ise modern anlatıların doğrusal ilerlemenin yerine katmanlı deneyimi nasıl yerleştirdiğini göstererek bu değişimi anlamaya yönelik bir çerçeve sunar. *La Modification*'ın çözümlenmesi, Butor'un dışsal hareket ile içsel farkındalığın eş zamanlılığını ortaya koyması aracılığıyla kuramsal düşüncelerin sanatsal uygulamaya nasıl dönüştüğünü göstermektedir. Bu tartışma, kronotopun anlatının mekânını ve zamanını yalnızca betimlemekle kalmayıp yaratıcı bir güç olarak onları etkin biçimde şekillendirdiğini vurgulayarak Bahtin ve YRH üzerine mevcut çalışmaları genişletmektedir. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde *La Modification*, kurmacanın amacının olayların beklenen biçimde aktarılmasının çok ötesine uzandığını ve romanın, hareketin, düşünümün ve belleğin nasıl biçim kazandığını ortaya koyarak deneyimin haritasını çıkarmaya yönelik bir araca dönüştüğünü vurgulamaktadır

References

Arseven, T. (2012). Kassandra Damgası'nda kronotop kavramı [The concept of chronotope in *The Mark of Cassandra*]. *Erdem: İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (63), 47–62.

Bakhtin, M. M. (1981). Forms of time and of the chronotope in the novel: Notes toward a historical poetics. In M. Holquist (Ed.), *The dialogic imagination: Four essays* (C. Emerson & M. Holquist, Trans.; pp. 84–258). University of Texas Press. (Original work published 1975)

Baldıran, G. (2002). *Alain Robbe-Grillet ve Yeni Roman*. Çizgi Kitabevi.

Basso, K. (1984). Stalking with stories: Names, places, and moral narratives among the Western Apache. In E. Bruner (Ed.), *Text, play, and story: The construction and reconstruction of self and society* (pp. 19–55). American Ethnological Society.

Bemong, N., & Borghart, P. (2010). Bakhtin's theory of the literary chronotope: Reflections, applications, perspectives. In N. Bemong, P. Borghart, M. De Dobbeleer, K. Demoen, K. De Temmerman, & B. Keunen (Eds.), *Bakhtin's theory of the literary chronotope: Reflections, applications, perspectives* (pp. 3–16). Academia Press.

Brandist, C. (2011). *Bakhtin ve çevresi* (C. Soydemir, Çev.). Doğu Batı Yayınları. (Original work published 2002)

Brown, R., & Renshaw, P. (2006). Positioning students as actors and authors: A chronotopic analysis of collaborative learning activities. *Mind, Culture, and Activity*, *13*(3), 247–259.

Buskivadze, M. (2021). Mihail Bakhtin'in kronotop kuramına göre Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" adlı romanında zaman sorunsalı. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, *10*(24), 158–167.

Butor, M. (1959). *A change of heart* (J. Stewart, Trans.). Simon & Schuster. (Original work published 1957)

Butor, M. (1964). L'espace du roman. In *Essais sur le roman*. Gallimard.

Chebanov, S. V. (2015). Ukhtomsky's idea of chronotope as frame of anticipation. In M. Nadin (Ed.), *Anticipation: Learning from the past: The Russian/Soviet contributions to the science of anticipation* (pp. 137–150). Springer.

Dentith, S. (1995). *Bakhtinian thought: An introductory reader*. Routledge.

Emerson, C., & Holquist, M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays*. University of Texas Press.

Güzelşen, M. R. (1978). *Roman kurgusu ve yapısal çözümleme: Michel Butor'un Değişim'i* (İstanbul Üniversitesi Yayın No. 2493; Yabancı Diller Yüksek Okulu Yayın No. 2). İstanbul Üniversitesi Yayınları.

HadžiMuhamedović, S. (2018). *Waiting for Elijah: Time and encounter in a Bosnian landscape*. Berghahn Books.

Holquist, M. (2002). *Dialogism: Bakhtin and his world* (2nd ed.). Routledge.

Kırılmış, S. (2015). *Nezihe Meriç'in öykülerinde kronotop* [Unpublished master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi].

Kırılmış, T., & Magdy, M. (2023). Refik Halit Karay'ın hikâyelerinin taşra kronotopu bağlamında incelenmesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, *7*(1), 314–335. https://doi.org/10.34083/akaded.1263296

Konak, A. (2021). Mikhail Bakhtin'in kronotop kavramı bağlamında *Kalandar Soğuğu* (2015) filmi. *Sinefilozofi Dergisi*, *6*(12), 1143–1160. https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.868907

Kumpulainen, K., Mikkola, A., & Jaatinen, A.-M. (2013). The chronotopes of technology-mediated creative learning practices in an elementary school community. *Learning, Media and Technology*, *39*(1), 53–74.

Morson, G. S., & Emerson, C. (1990). *Mikhail Bakhtin: Creation of a prosaics*. Stanford University Press.

Mutnick, D. (2006). Time and space in composition studies: "Through the gates of the chronotope." *Rhetoric Review*, *25*(1), 41–57. https://www.jstor.org/stable/20176698

Müller, T. (2010). Notes toward an ecological conception of Bakhtin's "chronotope." *Ecozon@: European Journal of Literature, Culture and Environment*, *1*(1), 98–102.

Nogués-Pedregal, A. M. (2012). El cronotopo del turismo. *Revista de Antropología Social*, *21*, 147–171.

Özdemir Riganelis, G. (2021). *Ölüm Hükmü* romanında kronotop kavramı bağlamında karşılaşma mekânları [Places of encounter in the novel *Death Sentence* in the context of the concept of chronotope]. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (51), 195–241.

Özkaya, E. (2017). Butor'un Değişme romanında zaman ve mekân [Time and space in Butor's *La Modification*]. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 57–63.

Rıfat, M. (2012). *Roman kurgusu ve yapısal çözümleme: Michel Butor'un Değişim'i*. Yapı Kredi Yayınları.

Rıfat, M., & Rıfat, S. (1991). *Michel Butor: Roman üstüne denemeler*. Düzlem Yayınları.

Sevgi, G. (2023). *Türk romanında kronotop kavramı (1870–1928)* [Doctoral dissertation, Hacettepe Üniversitesi]. https://www.openaccess.hacettepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11655/29196/TEZ%20%C4%B0MZASIZ.pdf?sequence=1

Sözen, M. (2008). Bakhtin'in romanda kronotop kavramı ve sinema. *Akdeniz Sanat*, *1*(2), 91–107. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275825

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

We declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. We declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

We designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. We have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

We declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by us. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with us.

Copyright and Permissions

We confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

We confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederiz. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederiz.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını birlikte yürüttük. Makalenin son hâlini okuyup onayladık ve yayımlanmasını kabul ettik.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederiz.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımızdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bize aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederiz.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okuduk, onayladık ve yayımlanmasını kabul ettiğimizi beyan ederiz.

Authors' Contribution Statement / Yazarların Katkı Oranı Beyanı

The researchers' contribution statement is as follows / Araştırmacıların katkı oranı beyanı şu şekildedir:

First author / 1. Yazar %33,3,
Second author / 2. Yazar %33,3,
Third author/ 3. Yazar & 33,3.